

A-19073 II

A. PETROV

LOODUSTEADUSTE PROPAGANDA KLUBIS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

A-19073 II

A. PETROV

LOODUSTEADUSTE PROPAGANDA KLUBIS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1951

✓

Originaali tiitel:

A. Petrov

Естественно-научная пропаганда в клубе

Государственное Издательство Культурно-просветительной Литературы
Москва — 1950

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

17947

Eessõna eestikeelsele väljaandele

Nii riikliku rahvamaja kui ka kolhoosiklubi põhimäärustega on nende asutiste üheks põhiülesandeks seatud populaarteaduslike teadmiste, seehulgas loodusteaduste propaganda korraldamine. Vanemate vennasvabariikide klubilised asutused on aastakümnete vältel loodusteaduste propageerimisel teinud ära suure töö, mis on olnud tähtsaks teguriks nõukogude inimeste materialistliku maailmavaate kujunemisel.

Nõukogude Eesti kolhoosikülas on loodusteaduste propagandal eriline tähtsus. Pole ju selleni väga palju aega tagasi, mil kodanliku riigivõimu otsese toetuse ja kaitse all olevate kirikute ning iga-suguste usulahkude ja -lahukeste tegelased üksteise võidu, kasutades teadusliku selgitustööga tegelevate kultuurhariduslike asutiste puudumist, levitasid oma taskute täitmise huvides rahva hulgas eelarvamusi ja ebausku. Paljud sellised «usuvennad» püüavad veel praegugi maal rahva hulgas oma pimestustööd jätkata. Rahvamajad peavad loodusteaduslike teadmiste levitamise teel võitlema nende poolt külvatud eelarvamuste ja ebausku vastu, mis takistab paljusid meie inimesi aktiivselt osa võtmast kommunismi ehitamisest.

Ometi on meie rahvamajade töös just loodusteaduste propaganda olnud seni üheks nõrgemaks lüliks. Seda ajaolu on soodustanud oma töökogemuste vähesus ja teiste liiduvabariikide kogemusi kirjeldava eestikeelse kirjanduse täielik puudumine sellel teemal.

Käesoleva teose tõlkimisega eesti keelde tahab Kultuurharidustöö Metoodiline Keskkabinet kõigile kultuurharidusala töötajatele, eelkõige aga meie rahvamajade ja kolhoosiklubide juhatajatele, nende nõukogude liikmetele ja aktivistidele tutvustada Vene NFSV kultuurhariduslike asutiste rikkalikke töökogemusi ja sellega olla abiks loodusteaduste propaganda organiseerimisel. Ühtlasi võib teoses esitatud materjali edukalt kasutada eeskujuna ka linnade kultuurimajade ja ametiühinguklubide töös.

Teose väärtus seisab veel selles, et ta eesti keeles esmakordselt annab praktiliste näidete varal põhjaliku ülevaate paljudest klubilise

töö erivormidest, mis on rakendatavad mitte ainuüksi loodusteaduste propaganda alal. Selliseid töövorme, nagu ühislugemised, raadio-ühiskuulamised, temaatilised ja küsimuste-vastuste õhtud jt. on seni kasutatud meie kolhoosikülas veel äärmiselt vähe ning nad on olnud organisatsiooniliselt madalal tasemel. Olgu käesoleva teose ilmumine tõukeks, mis soodustab nende töövormide juurdumist kõigi rahvamajade ja kolhoosiklubide tööpraktikasse.

Eestikeelses tõlkes on jäädud püsima termini «külaklubi» juurde, mille all tuleb mõista ka meie rahvamaja. Venekeelses tõlkes paralleelselt külaklubidega süstemaatiliselt esinevad viited lugemistubadele (изба-читальня) on jäetud tõlkimisel välja, kuivõrd nad pole seotud praktiliste näidetega. Nende sissejätmine oleks võinud tekitada asjatult arusaamatust, kuna selletüübilisi asutisi Eesti NSV-s ei esine ning ka Vene Föderatsioonis on võetud suund nende ümbermoodustamiseks külaklubideks kui kõrgemat tüüpi asutusteks.

Kultuurharidustöö Metoodiline Keskkabinet

Loodusteaduste propaganda ülesanded

ÜK(b)P Keskkomitee võttis 1944. aastal vastu otsuse «Teadusalase-haridusliku propaganda organiseerimisest».

Omistades esmajärgulist tähtsust teaduse ja kultuuri arenemisele meie maal, on bolševike partei alati oma tähtsaks ülesandeks pidanud loodust ja inimühiskonda valgustavate teadusalaste teadmiste propageerimist rahvahulkades.

Haridustöö edusammud meie maal on määratud. Juba üle 30 aasta kannavad nõukogude koolid, kõrgemad õppeasutused, raamatukogud, klubid, raadio, kino, kogu kultuur-hariduslike asutuste võrk rahva hulka teaduslikke, materialistlikke teadmisi loodusest ja ühiskonnast.

Need teadmised relvastavad meid võitluseks kommunismi eest, rahu eest, kõigi töötajate õnne eest ja on kommunistliku kasvatuses tähtsaimaks osaks.

Siiski ei ole veel paljudel inimestel küllaldaselt selget ettekujutust ümbritsevast maailmast, mitmesugustest loodusnähtustest, inimkeha ehitusest ja tegevusest, vihma, põua ja aastaaegade vahetuse põhjustest jne. Ilma nende teadmisteta võib inimene kergesti sattuda eksiteele mitte ainult oma praktilises tegevuses, vaid ka kõige tähtsamates maailmavaatelistes küsimustes; siis aga astub tõelise teadlikkuse asemele ebausk, religioosne muinasjutt, mis võib ainult mõistust segi ajada, teadvust ähmastada, inimese kultuurilist kasvu takistada.

Revolutsioonieelne rõhutatud puruvaene harimatu talupoeg töötas kogu oma elu põllul, aga siiski ei teadnud, kui-

das ja mispärast idaneb ja tärkab külvatud seeme, kuidas ja mispärast põlluleveetud sõnnik väetab teda, kuidas ja mispärast mõjutab saaki põhjavesi jne. Kus ja kuidas võis omandada neid teadmisi revolutsioonieelne talupoeg-kehvik? Ta sõltus täielikult mõisnike, kulakute, pappide, tsaariametnike ja temale hoopis arusaamatute kohutavate loodusestiihiate meelevallast. Kas võib siis selle üle imestada, et ta oli harjunud rohkem lootma palvetele, jumalale, kui oma jõule?

Nüüdisaegne kolhoosiküla ei saa elada ilma eesrindliku agrotehnikata, ilma masinajõul põldu harimata, ilma teaduseta. Tohutu on kolhoosnikute tung õppida, omandada praktiliselt kasulikke teadmisi ja üldiselt laiendada oma silma-ringi.

Teaduse ja eesrindlike kogemuste propagandale ning juurutamisele annavad partei ja valitsus plaanikindla iseloomu ja riikliku ulatuse. NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumis, Ukraina NSV Põllumajanduse Ministeeriumis ja NSV Liidu Puuvillakasvatuse Ministeeriumis on loodud põllumajandusliku propaganda peavalitsused. Põllumajandusliku propaganda valitsused on loodud ka teiste liiduvabariikide põllumajanduse ministeeriumides, oblastites ja kraides, rajoonides aga teaduse saavutuste ja eesrindlike kogemuste propageerimise ning juurutamise rühmad.

Tootmisalase õppuse igasugused vormid annavad kolhoosnikutele palju teadmisi, mis väga tähtsad on praktilises töös. Küla klubid võtavad sellest tarvilikust tööst osa kõigi nende käsutuses olevate vahenditega ning aitavad kaasa kolhoosnikute tootmisalase kvalifikatsiooni kasvule.

Nõukogude kodanik peab olema mitte ainult oskuslik töös, oma ala meister, vaid ka teadlik, eesrindlik, igakülgsest arenenud kodanik. Klubide ülesanne seisab selles, et inimesi igakülgsest arendada, kasvatada neis teaduslikku, materialistlikku, marksistlikku maailmavaadet.

Seda eesmärki teenivad kõik teaduslase propaganda liigid. Klubide ülesandeks on parteiorganisatsioonide juhtimisel ja nende abiga propageerida marksistlik-leninlikku teooriat, meie partei ajalugu, NSV Liidu ja välismaade ajalugu. Tõsine osa kultuuriasutuste tegevuses on määratud teadmiste levitamisele tehnika, meditsiini, pedagoogika, kirjanduse ja kunsti alal. Tähtis koht teaduse- ja hariduslases propagandas on loodusteaduslike teadmiste levitamisel. ÜK(b)P Keskkomitee näitas, et «loodusteaduste propagandal on kaasaegsetes tingimustes eriti suur tähtsus töötava rahva laiade hulkade kultuuritaseme edasisel tõstmisel ning kultuurituse, ebaus ja eelarvamuste igandite kõrvaldamisel».

Teaduslane-hariduslik propaganda peab olema sihikindel ja poliitiliselt suunatud; ta peab tabama igasuguseid igandeid inimese teadvuses, ebateaduslikke vaateid, paljas-tama usulisi eelarvamusi.

Sellel on tarvis peatuda üksikasjalikumalt.

Nõukogude Liidus eksisteerib kõige järjekindlam südametunnistuse vabadus. Meie maal ei ole eesõigustatud ega tagakiusatavaid usundeid. Riik ei sega end usuliste organisatsioonide tegevusse, kirik on meil lahutatud riigist ja kool kirikust. Stalinlik Konstitutsioon annab kõigile usklitele täieliku võimaluse takistamatult rahuldada oma usulisi vajadusi. Samal ajal tunnustab ta kõigile kodanikele kuuluvat usuvastase propaganda vabadust.

Kuid kaugeltki kõik meie kultuurharidusala töötajad ei tegele veel usuvastase propagandaga; kõik ei mõista veel, et igale sotsialistliku kultuuri tegelasele on usuvastane propaganda mitte ainult lubatav, vaid ka kohustuslik.

Me ei või suhtuda ükskõikselt sellesse, et religioon ei lase veel mõnedel nõukogude inimestel saada täiesti teadlikeks ja aktiivseteks kommunismi ehitajateks. Meie oleme kohustatud usklikke inimesi ümber kasvatama, istutama neisse kommunistlikku maailmavaadet, mitte rahuldudes

sellega, et nõukogude võimu aastail on juba kümned miljonid inimesed, meie maa elanikkonna enamus, igaveseks katkestanud suhted usuga.

Seltsimees Stalin õpetab meile, et «igasugune usk on midagi vastupidist teadusele». Meie nõukogude elu on rajatud kõige eesrindlikumale, marksistlik-leninlikule teadusele, mis lükkab religiooni tervenisti ümber. Tänu marksistlik-leninlikule teadusele ehitame me edukalt kommunismi, tunnetame üha paremini ümbritsevat maailma, ehitame seda ümber töötajate heaolu huvides. Religioon aga ei õpeta midagi kasulikku, ta ei kergenda, vaid raskendab usklikel tunnetada maailma ja takistab selle ümbermuutmist.

Iga kultuurharidusala töötaja peab endale selgesti ette kujutama, milles nimelt peitub usu kahjulikkus.

Sügavalt eksivad need, kes arvavad, et nüüdisaegseiks usklikkeks on vaid vanakesed ning seepärast polegi erilist vajadust võidelda usuliste eelarvamuste vastu. Tegelikult on meie maal veel usklikke ja need ei ole ainult vanad inimesed. Nende hulgas on kiriklike ja sektantlike koguduste aktiviste. Selliste inimeste mõjutusel keelduvad mõningad usklikud inimesed lapsi kooli saatmast, usupühade ajal puuduvad töölt kolhoosides, toetavad perekonnas vana elukorra jäänuseid, püüavad kasvatada oma lapsi religioos- ses vaimus jne.

Seal, kus ebausust vastu ei tehta pidevat selgitustööd, tekitavad usulised eksiarvamused rahvale suurt kahju.

Tõelisel teadusel ei saa olla mingeid kokkupuutekohti religiooniga, on võimalik vaid leppimatu ideeline võitlus nagu kõigi teistegi filosoofilise idealismi vormidega. Religioosne ideoloogia on juba oma olemuselt reaktsiooniline; ta ei vii edasi, vaid kisub tagasi. Religioon on täiesti vastandlik tõelisele teadusele ja püüab viimast asendada oma fantastiliste ettekujutustega loodusest ja ühiskonnast.

Juba iidsetest aegadest saadik püüavad inimesed õigesti mõista ümbritsevat maailma, selgitada endale igasuguste

loodusenähtuste põhjusi ja olemust. Vanal ajal tuli teadus-
alaste teadmiste ebatäiuslikkuse pärast tahtmatult rahul-
duda peamiselt religioossete «seletustega», milliseid on
palju näiteks piiblis — vanaaegses juutide ja kristlaste
«pühas» raamatus. «Vastused», mis annab piibel, on mitu-
tuhat aastat tagasi elanud inimeste teadmiste tasemel.

Religioosne ideoloogia — see on nõrkuse, jõuetuse,
«kurjale mittevastuhakkamise» ideoloogia. Iga usund õpe-
tab, et inimese saatus on jumala kätes, et seepärast on
kõige tähtsam olla jumalale meelepärane ning on mõttetus
loota oma isiklikule jõule ja mõistusele, kui jumal (või
saatus) võib igal momendil kõik maailmas oma meelevalda
järgi ümber muuta.

Ekspluataatorid, rõhudes töötavat rahvast, on seda reli-
giooni omadust alati kasutanud oma klassihuvides. Kapita-
listlikes maades laostab ka praegu religioosne ideoloogia
usklike töötajate klassiteadvust, takistab neid võitlemast
kapitalismi ikkest vabanemise eest, rahu ja demokraatia
eest. Usk on kapitalistide ja mõisnike käes tööliste ja talu-
poegade vaimse orjastamise vahendiks, nende revolutsioo-
nivaimu mahasurumise ja kapitalistliku orjusega lepita-
mise vahendiks, nende teadvuse mürgitamise vahendiks
kommunismi-, demokraatia- ja rahuvastase, uue maailma-
sõja õhutamise propaganda mürgiga.

Näiteid sellest inimvaenulikust tegevusest annab lakka-
matult Vatikan — katoliku kiriku rahvusvaheline keskus.
Peituses valelike religioossete loosungite taha, spekulööri-
des mahajäänud inimeste ebausule, teostavad rooma paavst
ja tema agentuur ameerika ja inglise miljonäride rahadega
vihast laimukampaaniat kogu eesrindliku inimkonna vastu,
maailma ausate inimeste püüete vastu ohjeldada imperia-
liste — uue sõja õhutajaid, likvideerida maailma kohal
rippuvat uue sõja hädahoitu.

Vatikan on ainult kõige suurem reaktsiooniline usu-
organisatsioon maailmas. Mitmesuguseid teisi kirikuid ja

usulahke, kes täielikult toetavad ameerika-inglise imperialistide kõlvatuid kavatsusi, on sadu. Need kõik on rahvusvahelisele reaktsioonile tõsiseks ideoloogiliseks toeks.

Õelduga ei ole vastuolus fakt, et ka religioonileeris, eriti alama vaimulikkonna hulgas, on ausaid inimesi, aktiivseid võitlejaid rahu ja demokraatia eest. Muidugi ei õpeta neid selleks religioon. Religioossed õpetused kuuluvad kõige maise põrmuks ja kaduvaks, sealhulgas ka maailma lihtsate inimeste püüde pääseda vihatava uue maailmasõja hädaohust. Religioon õpetab mitte võitlema rahu vaenlastega, vaid neid armastama ja neile andestama. Sellest, et mõningad vaimulikkonna esindajad võtavad osa rahuliikumisest, nähtub, milline määratu jõud on rahvusvahelisel rahvahulkade liikumisel rahu eest, sõjaõhutajate vastu.

Mispärast eksisteerib ebausk käesoleva ajani, vaatamata teaduse tohututele saavutustele? Sellele küsimusele õigesti vastata — see tähendab ühtlasi ka selgitada, milliste tingimuste puhul on võimalik religioonist täielikult üle saada.

Kapitalistlikes maades ei suuda mingisugused teaduse edusammud ja nende saavutuste propaganda üle saada religioonist rahvahulkades. Religioon säilitab oma positsioonid nendes riikides seetõttu, et seal veel eksisteerib religiooni peamine juur — kapitalistlik kord. See ühiskondlik kord sünnitab alatasa igasuguseid hädasid, mis langevad tööliste ja talupoegade kaela. Kapitalistliku maailma töötajad elavad alalises hirmus mingisuguse uue häda ootel ning ei tea, mis tuleb: majanduskriis või sõda, uus elukalliduse tõus või tööpuudus. Siit tuleneb paljudes rõhuv ebakindluse tunne oma tuleviku suhtes, usk sellesse, et «saatus mängib inimesega», et «issanda teed on tundmatud».

V. I. Lenin kirjutas religiooni juurtest:

«Kaasaegsetes kapitalistlikes maades on need juured

peamiselt sotsiaalsed. Töörahvahulkade sotsiaalne rõhumine, nende näiline täielik abituse kapitalismi pimedate jõudude ees, mis põhjustab iga päev ja iga tund mitu korda kohutavaid kannatusi, metsikumaid piinu lihtsatele tööinimestele, kui ükski erakordne sündmus sõja, maavärisemise jne. näol — selles on usu kõige sügavam juur tänapäeval. «Hirm lõi jumalad». Hirm kapitali pimedast jõust, mis on pime, sest seda ei näe rahvahulgad ette, mis proletarilase ja väikeperemehe ellu igal sammul ähvardab tuua ja toob «äkilist», «ootamatut», «juhuslikku» laostumist, hävingut, kerjuseks, pauperiks, prostituudiks muutumist, näljasurma, — see on usu juur tänapäeval...»

Tööliste ja kogu töörahma klassiteadvuse kasv kapitalistlikes maades, demokraatia- ja rahuleeri kasvav ühtsus ning võitlus kommunistide juhtimisel viivad praegu selleni, et paljud inimesed, kes veel eile uskusid jumalasse ja saatusesse, tunnevad end juba täna võimelistena omade kätega sepiatama oma õnne; sellised inimesed ei vaja enam petlikke ja kahjulikke usulisi lohutusi. Kuid lõplik ülesaamine religioosest ideoloogiast kapitalistlikes maades võimaldub alles pärast seda, kui need maad lakkavad olemast kapitalistlikud, — pärast kapitali võimu kukutamist, pärast sotsialistlikku revolutsiooni, mis rebib välja usu peamised, sotsiaalsed juured.

Ka pärast revolutsiooni säilivad küllaltki kaua religioosse ebaususe jäänused uue, sotsialistliku ühiskonna mõnede inimeste teadvuses. Seda näeme me praegu oma maal. Meil ei ole juba ammu enam kapitalismi, kuid usulised igandid mürgitavad veel mõnede meie kodanike teadvust. Nende igandite vastu on tarvis võidelda.

Mispärast nad säilivad? Esiteks seepärast, et inimese teadvusele on teatavasti omane maha jääda ühiskonna materiaalsete elutingimuste muudatustest; teiseks seepärast, et mõnedes kohtades meie maal veel eksisteerib endise elu-olu jäänuseid, mis on alati olnud tihedalt seo-

tud usundiga; kolmandaks seepärast, et meil ei ole veel täielikult likvideeritud inimeste sõltuvus stiihilistest loodusejõududest; neljandaks seepärast, et massiline loodusteaduste ja üldse teadusalane ateistlik propaganda ei ole veel omandanud vajalikku ulatust ja sügavust; viiendaks omavad siin teatud tähtsust ka võõrad mõjud, mis meie juurde läbi immitsevad ameerika-inglise imperialistide ja nende sabarakkude poolelt, kes on eluliselt huvitatud igasuguste kapitalismi igandite, sealhulgas ka usuliste igandite elustamisest ja toetamisest nõukogude inimeste teadvuses.

Võitluses nende iganditega, nagu teisteski tähtsates üritustes, ei tohi loota isevoolule. On tarvis saavutada, et nõukogude inimesed teadlikult usust lahti ütleksid ja et see toimuks võimalikult kiiremini. On ju vähe sellest, et olla lihtsalt mitteusklik, usundi suhtes ükskõikne. On tarvis hästi mõista religioosse maailmavaate ekslikkust ja kahjulikkust; see aga pole võimalik ilma teadusega, sealhulgas loodusteadustega tutvumiseta.

Massiline loodusteaduslik propaganda peabki kasvama nõukogude inimestes veendunud eitavat suhtumist ususse. See ei ole teaduslase propaganda ainuke ülesanne, kuid ta on üks väga tähtsatest. Kui kapitalistlikes maades enne sotsialistlikku revolutsiooni ei võida usundist lõplikult üle saada isegi kõige visama teaduse propageerimisega, siis on meie maal religioosse ebausujäänuste täielikuks ületamiseks küllaldane laialdaselt arendatud ja õigesti organiseeritud teadusalane-hariduslik töö rahvuhulkades.

Meie partei on alati omistanud loodusteadusele määratu tähtsuse võitluses usuliste eelarvamustega. Partei programmis on öeldud, et on tarvis organiseerida «kõige laialdasemat teadusalast hariduslikku ja usuvastast propagandat».

Partei XIII kongress rõhutas 1924. aastal oma resolutsioonis tööst maal: «Usuvastasel propagandal maal peab

olema niisugune iseloom, et ta ainuüksi materialistlikult seletab neid looduse- ja ühiskondliku elu nähtusi, millega talupoeg kokku puutub. Rahe, vihma, äikese, põua ja kahjurite tekkimise, mulla omaduste, väetise mõju jne. selgitamine on usuvastese propaganda parimaks vormiks.»

See muidugi ei tähenda, et võitlust ebausuga võib kahandada kiretuks puht-kooliteadmiste levitamiseks vihma, põua, mulla jne. kohta. Sügavalt eksivad need kultuurharidusala töötajad, need lektorid kes arvavad, et omandatud konkreetsetes teadmistes loodusest võib iga kuulaja orienteeruda ise, et varem või hiljem ta mõistab nende objektiivselt usuvastast tähendust, et religioossete eelarvamustega suudab võidelda iseenesest iga fakt, mis on ette kantud loodusteaduslikul loengul ja et pole põhjust seda suunata teravalt ebausust vastu.

Kaugeltki iga kuulaja pole võimeline ise tegema faktidest vajalikku üldistust. Usuvastastele järeldustele peavad neid juhtima propagandistid.

Siit järeldus — massiline loodusteaduste propaganda nõuab erilisi meetodeid. Ja kõige tähtsam: see peab olema võitlev, sõjakas, parteiline, lepitamatu ebateaduslike usuliste vaadete vastu.

Kogenud lektor, valmistudes esinema, kaalub alati mitu korda läbi, kuidas ettevalmistatud teaduslikust materjalist teha niisugused teaduslik-ateistlikud järeldused, et nad oleksid veenvad isegi vähem ettevalmistatud kuulajatele ning ei solvaks usklike usulisi tundeid.

Kuidas nimelt toimida ühes või teises olukorras — millised teemad valida esmajärjekorras, millistest vaatekohtadest neid käsitleda — kõik see sõltub kohalikest tingimustest.

Propagandist peab hästi tundma kohalikku elu. On teada juhtum, kus kohalesõitnud lektor väga veenvalt arvustas õigeusku, unustades, et tema kuulajad on lahusulised; need kuulasid suure rahuldustundega ära kriitika

selle usu vastu, mida nad pidasid «saatana väljamõeldiseks». Mingisugust usuvastast tähendust sellel loengul muidugi ei olnud.

Ei tohi ka unustada seda, et valdav enamus meie maa usklikke on nõukogude inimesed, oma kodumaa patrioodid. On arusaadav, et sellisele mahajäänud, eksituses viibivale inimesele tuleb läheneda seltsimehelikult. On tarvis aidata tal aru saada oma eksitusest, teda õpetada. Selle edu sõltub meie oskusest arvestada kõiki kohalikke tingimusi ja ligineda usklitele individuaalselt.

Esinevad ka sellised juhtumid, et usklikud ei külasta teaduslik-ateistlikke loenguid — neid on jõutud eemale peletada propaganda ebaõige, solvava, väljanaerva tooniga. Uuesti esile kutsuda neis soovi külastada selliseid loenguid pole kerge ülesanne.

Loengutes ebausü vastu tegeleb lektor sageli liig palju «pühade» raamatute kriitikaga ja religioosse usuõpetuse kõikvõimalike «peensustega». Samal ajal aga ei ole usklite rõhuval enamusel meie päevil «pühade» raamatutega mingit tegemist ning nad ei taipa «jumalasõna» küsimustest vähimatki. Selliste küsimuste vastu ei tunne erilist huvi needki, kes veel käivad kirikus või lahkusuliste palvemajades.

See on väga tähtis fakt. Veel revolutsiooni esimestel aastatel polnud vähe lihtsaid usklikke, kes armastasid lugeda piiblit, teda igati targutada. Sellest ajast on inimeste elus ja huvides palju muutunud. Nüüd on kõikjal tarvis hoopis vähem pingutusi kui varem selleks, et muuta usklikku inimest mitteusklikuks. «Pühade» raamatute kriitika tuleb seejuures jätta kõige viimane koht.

Seda ei tule mõista nii, et «pühakirja» kriitika ei too kasu religioosse ebausü vastases propagandas. Ei, teatud olukordades võib tal isegi väga suur tähtsus olla; näiteks neil juhtudel, kui auditooriumis on inimesi, kes on tuttavad «pühakirjaga» ning seda pimesi täht-täheolt usuvad. Harili-

kes tingimustes on siiski hoopis otstarbekohasem arvustada mitte niivõrd evangeelseid või piibellikke vasturääkivusi ning absurdsusi, kuivõrd religioosse maailmavaate printsiipiaalselt tähtsaid reaktsioonilisi jooni, näiteks kristlikku õpetust armastusest ilma valikuta kõigi inimeste («ligimese») vastu, ülekohtu andestamisest vaenlasele, põlgusest töö, tervise, teaduse vastu jne. Kui seejuures tekib tarvidus kokku puutuda ka «pühakirjaga», — seda parem, kriitika saab elavam ja mitmekülgsem. Kuid kahandada teaduslik-ateistlikku propagandat usuliste raamatute kriitikale siiski ei tule.

Järelikult propagandistid ei pea hoiduma tutvumast sellise kirjandusega. On tarvis luua sellest endale küllalt selge ettekujutus, et neid teadmisi, kui tekib paratamatu tarvidus, massilises loengus või vestluses tulusalt kasutada. Eriti süveneda piibli, evangeeliumi ja teiste selliste raamatute uurimisse pole siiski mingit vajadust.

Sageli võime loengutes teaduslik-usuvastastel teemadel tähele panna primitiivset lähenemist usulise ideoloogia kriitikale. See väljendub usuliste raamatute sõnaohtras tsiteerimises ilma igasuguse vajaduseta, tühistes norimistes igasuguste piibli vasturääkivuste kallal jne. Seejuures moodustab tunduva hulga kuulajaist tavaliselt noorsugu, kes on koolis omandanud materialistliku maailmakäsituse alused; paljastada nende ees usulise õpetuse äärmisi absurdsusi pole millekski vajalik, — neid ei usuta niigi. Teadusalaste teadmiste levitamine peab sügavalt ja põhjendatult näitama teadusliku materialismi lepitamatut vastandlikkust idealismile, aitama kaasa töörahva kommunistlikule kasvatamisele.

Suure vea teeksid need propagandistid, kes tahaksid piirduda vaid loodusteadusega, vältides ajalugu, filosoofiat jne. Mõningad loodusteaduslikud teemad omavad selgesti väljendatud filosoofilist iseloomu, näiteks teema «Kas oli maailma algus ja kas tuleb maailma lõpp», teemad ots-

tarbekohasusest looduses, elu tekkimisest, teaduslikust ettenägemisest jne. Paljud teemad loodusteaduse vallast on lähedalt seotud teaduse ajaloo küsimustega ja üldse ajalooga.

Loodusteaduslikud loengud, mis paljastavad religioosse maailmakujutluse võhiklust ja kahjulikkust, tekitavad kuulajais küsimuse selle kohta, kuidas siis religioon ise on tekkinud. Seejärel tekivad religiooni ajalugu, usupühade ja -kommete tekkimist puudutavad küsimused.

Loodusloolane peab olema valmis kas või lühidalt vastama sellistele küsimustele: kas elas Jeesus Kristus?, miks peetakse aastate arvestust «Kristuse sündimisest» alates, kui Kristust ei ole olnud? jne.

Kuulaja ootab lektorilt vastust, mõtlemata üldse sellele, kas viimane on loodusteadlane, ajaloolane või geograaf. Mõningatel eriti keerulistel juhtumitel võib lektor oma vastuse edasi lükata teisele ajale, kuid lihtsamatele küsimustele, kuigi teiselt teadusalalt, on tarvis vastata sealsamas, selleks varem ette valmistudes.

Tingimused võitluseks religioosse ebaususe vastu on meie maal praegu väga soodsad.

Oli aeg, millal usklikud inimesed vaimulikkonna mõju all suhtusid suure usaldamatusega teadusesse ja tehnikasse. Kas esimesed traktorid tulid ammu külasse? Paljud mäletavad, kuidas kulaklikud, kiriku ja usulahkude aktivistid püüdsid siis meeletada talupoegi (sel ajal veel üksik-talupoegi) põllumajanduse mehhaniseerimise vastu. Sellel põhjusel polnud siis sageli kerge arendada külas loodusteaduslikku ja usuvastast propagandat.

Hiljem said üksiktalupoegadest kolhoosnikud ja nad veendusid sotsialistliku tehnika võimsuses ning kasulikkuses, teaduse hiigeljõus. Nüüd külastavad juba paljud usklikud meeleldi loodusteaduslikke loenguid ja huvituvad mitteusklike arvamusest paljudes küsimustes. See kergendab märksa võitlust ebaususe vastu.

Kultuurharidusala töötaja, lektori ja vestleja kunst seisneb selles, et ettevaatlikult juhtida ebausklikud inimesed õigetele, materialistlikele vaadetele, vastandades teadust usulistele eksiarmustele ja tehes seda taktilises vormis. See vastandamine, samuti aga ka loomulik järeldus teaduse jõust ning usundi jõuetusest on kohustuslikud. Ilma nendeta on loeng apoliitiline, sihitu ja loodusteaduste propaganda tähtsaim ülesanne jääb täitmata.

Parimaks lähenemismvormiks nendele, kes hoiavad veel tugevasti kinni usulistest vaadetest, on nende kaasatõmbamine ühiskondlikku ja kultuurialasesse töösse. Sisult rikkalik ja vormilt huvitav külaklubi kultuurhariduslik töö aitab neid inimesi eemale juhtida kirikust, õigesti korraldatud teaduslik-ateistlik propaganda aga tõrjub järkjärgult nende teadvusest välja religioosse ebausku igandid.

Religioossus avaldub mitte ainult kirikulises või lahkuslikes vormis. Igasugused jutukesed, usk «imemärkidesse», «ettekuulutustesse», «prohvetlikkusesse», unenägude «tähen-dusesse» on kõik ebausku vormid, signaalid sellest, et kohaliku kultuurharidusliku asutuse töös esinevad olulised lün-gad. Neid signaale ei tohi jätta arvestamata.

Kultuurituse ja eelarvamuste igandeid leidub ka maha-jäänud inimeste vaadetes inimkeha ehitusele ja elule, haiguste põhjustele ja nendega võitlemise viisidele. Õigesti korraldatud loodusteaduste propaganda aitab vabaneda nendest vananenud ebateaduslikest vaadetest ja võimaldab tugevdada meie sotsialistliku ühiskonna töötajate tervist.

Niisiis loodusteaduslike teadmiste propaganda, pidades võitlust religioosse ebausku ja igasuguste eelarvamustega, peab eelkõige aitama kujundada teaduslikku, materialistlikku maailmavaadet.

Sellega on seotud teine ülesanne — näidata kolhoosnikutele kodumaise teaduse ja tehnika suurust ning ülemaailmset tähtsust, näidata nõukogude sotsialistliku teaduse progressiivset osatähtsust, paljastada reaktsioonilist kodan-

likku ebateadust ja soodustada seega nõukogude patriotismi edasist tugevnemist.

Faktide abil, mida rikkalikult toovad meie ajalehed ja ajakirjad, on tarvis veenvalt näidata, et kapitalistlikes maades end imperialistidele müünud ebateadlaste tegevus on suunatud uue sõja õhutamisele, teiste maade orjastamisele ja töötajate mahasurumisele.

Tõepärased jutustused vene revolutsioonielse ja nõukogude teaduse suuruselt ning ülemaailmsest tähtsusest soodustavad kapitalismi laostuva kultuuri ees lõimitamise kahjulike igandite väljajuurimist.

Küla kultuurharidusala töötajad peavad jutustama kolhoosnikutele sellest, kuidas meie suured teadlased Lomonossov, Mendelejev, Setšenov, Timirjasev, Pavlov, Mišurin ja paljud teised rajasid tõeliselt teadusliku loodusloo alused, kuidas nad kaitsesid looduse materialistlikku käsitust, vaatamata nendega vaenujalale asunud tsaari-Venemaa reaktsioonilistele jõududele.

Rääkides revolutsioonielse Venemaa õpetlastest ja leiuritest on tarvis rõhutada, et valitsevad klassid ei hoolitsenud meie õpetlaste ning tehnikute teaduslike avastuste ning tehniliste leiutiste laialdase rakendamise eest. Tsaarivalitsus, aadelkond ja kodanlus, lõmitades pimesi kõige välismaise ees, ei loonud kodumaisele teadusele ja tehnikale arenemisvõimalusi.

Kolhoosnikutele on tarvis jutustada teaduse ja tehnika õitsengust Nõukogude Liidus, kus õpetlased ja leiurid Nõukogude valitsuse, kommunistliku partei ja isiklikult seltsimees Stalini erakordse tähelepanu ning igakülgse toetuse tingimustes sõbralikus koostöös tööstuse ja põllumajanduse eesrindlastega töötavad rahva hüvanguks, tagades meie kodumaa edasise võimsa teaduslik-tehnilise progressi.

Eriti suur tähtsus on Stalini preemiaga autasustatud

nõukogude teadlaste, kunsti- ja kirjandustegelaste, tööstuse ja põllumajanduse novaatorite saavutuste propageerimisel.

Jutustades meie maa suurte teadlaste ja leidurite teaduslik-tehnilisest loomingust, kasvatab külaklubi kolhoosnikutes nõukogude patriotismi, kutsub noortes esile tungi õppida, võtta osa nõukogude teaduse ja tehnika edasisest võidukast arendamisest.

Loodusteaduste propaganda külas peab olema tihedalt seotud põllumajanduse praktikaga.

Partei ja valitsus on seadnud põllumajandusala töötajate ette ülesande — saavutada põllutöö ja loomakasvatuse võimas tõus ning edasine arenemine. Tutvustada kolhoosnikuid botaanikaga, zooloogiaga ja teiste loodusteadustega tähendab anda neile võimas relv võitluseks selle eesmärgi saavutamise eest. «Mida sügavamalt bioloogiateadus avastab elusolendite elu ja arenemise seadusepärasusi, seda tõhusam on agronoomiateadus» (T. D. Lõssenko).

Mitšuurinliku bioloogia propaganda, aidates kujundada teaduslikku maailmavaadet, annab samal ajal kolhoosnikutele teadusliku aluse põllumajanduse praktiliste ülesannete lahendamiseks.

Traktoristidelt, kombaineritelt ja teistelt kolhoosnikutelt, kellel on tegemist põllumajanduslike masinatega, nõutakse mitte ainult tehniliste reeglite tundmist, vaid ka sügavat arusaamist masinate ehitusest ning nende tegevuse põhimõtetest. Tehnika aluseks on füüsika ja keemia. Kolhoosnik, kes on relvastatud nende teaduste tundmisega, juhib paremini masinaid, tagab nende pika ea, saavutab nende kõrge tootlikkuse ja ökonoomilisuse.

Füüsika, keemia, bioloogia ja teiste loodusteaduste propaganda peab liituma põllumajanduslike teadmiste propagandaga, aitama kolhoosnikutel lahendada nende praktilisi ülesandeid.

Külaklubi juhataja, organiseerides loodusteaduste propagandat, peab toetuma kohalikule parteiorganisatsioonile,

küla lektorigrupi juhile, kohalikule intelligentsile. See aga ei võta temalt isiklikku vastutust selle eest, et loodusteaduslike teadmiste levitamine oleks korraldatud poliitiliselt õigesti, teeniks marksistlik-leninlike ideede propagandat, aitaks kõigil kolhoosnikutel saada täiesti aktiivseteks ja teadlikeks kommunistliku ühiskonna ehitajateks.

Loodusteaduste propaganda — see on suure poliitilise tähtsusega ülesanne, mida võib usaldada ainult poliitiliselt teadlikele inimestele, kellel on küllaldane teadusalane ettevalmistus.

Pole kahtlust, et kogu selle töö õige organiseerimise juures suudavad külaklubid täita oma ülesande — saada materialistliku teaduse massilise propaganda tugipunktiks, aktiivseteks võitlejateks ebausude ja eelarvamuste vastu.

Loodusteaduste propaganda temaatika

Loodusteaduste propaganda teostamiseks maal tõmbavad külaklubid kaasa kohalikku intelligentsi — õpetajaid (eriti bioloogia-, füüsika-, keemia- ja matemaatikaõpetajaid), arste, ja veterinaararste, agronoome, zootehnikuid, masinatraktorijaamade ja tööstusettevõtete insener-tehnilisi töotajaid, põllumajanduse eesrindlasi. Nad peavad loenguid, viivad läbi ettelugemisi ja vestlusi, organiseerivad näitusi, juhivad ekskursioone ja võtavad osa teistest üritustest loodusteaduslike teadmiste levitamisel.

Kogu seda tööd organiseerib kohaliku parteiorganisatsiooni juhtimisel külaklubi juhataja. Koos aktivistidega intelligentsi hulgast koostab ta loodusteaduste propaganda plaani, valib teemad ja määrab kindlaks töövormid, värbab kavatsatud ürituste läbiviijad ja hoolitseb loodusteadusliku propaganda kõrge kvaliteedi eest. Klubi plaanid loodusteaduste propaganda alal peavad tingimata olema heaks kiidetud kohaliku parteiorganisatsiooni poolt.

Ürituste temaatika kindlaksmääramisel arvestavad klubitöötajad kolhoositalurahva kasvavaid kultuurilisi nõudmisi. Nüüd ei saa enam piirduda ainuüksi selliste teemadega, nagu «Suured ja kohutavad loodusnähtused», «Välk ja müristamine», «Päikese- ja kuuvarjutused» jne., millega loodusteaduste propaganda plaanid varem sageli ammendusidki. Need teemad on vajalikud, kuid neist ei ole veel kaugeltki küllalt.

Elatanud kolhoosnikud, kellel enne revolutsiooni ei olnud võimalust saada kooliharidust, ootavad klubilt kõigi

mitmesuguste loodusnähtuste teaduslikku seletamist. Kolhoosinoored tahavad täiendada koolis omandatud teadmisi, tutvuda uusimate teaduslike teooriatega. Kõik kolhoosnikud ootavad klubilt selliseid teadmisi loodusest, mis võimaldavad loodust ümber kujundada vastavalt sotsialistliku ühiskonna ülesannetele.

Kaasaegne loodusteadus on aga niivõrd laialdane, et ükski klubi ei suuda oma aastaplaani võtta kõigi, kas või tähtsamategi, tema probleemide valgustamist. Seda pole tarviski. Tuleb valida välja mõningad loodusteaduse põhiküsimused ja võtta need klubi tööplaani. Tinglikult võib need küsimused jagada järgmistesse gruppidesse:

1. Elus loodus.
2. Maakera ja maailmaruum.
3. Tehnika teaduslikud alused.
4. Kodumaise teaduse ja tehnika ajalugu ning saavutused.

Elus loodus

Bioloogia — teadus elust — on põllumajandusliku tootmise põhiäluseks. Tunnetades elusa looduse seadusi, taimede ja loomade elu seadusi, õpib sotsialistliku põllumajanduse töötaja juhtima taimede ja loomade elu. Andes elu tekkimisele ja arenemisele maakeral materialistliku seletuse, aitab bioloogia ühtlasi kujuneda materialistlikul maailmavaatel.

Seepärast on bioloogial loodusteaduste propageerimisel külaklubis peakoht. Sellesse loodusteaduste propaganda osasse kuuluvad näiteks järgmised teemad: «Teadus ja usk elu tekkimisest maakeral», «Teadus ja usk elu arenemisest maakeral», «Charles Darwin ja tema õpetus», «Mitšurini õpetus keskkonnast ja organismist», «Mitšurini õpetus — uus etapp darvinismi arenemises», «T. D. Lõssenko õpetus taimede stadiaalsest arenemisest ning selle tähtsus teaduses ja praktikas».

Kõikvõimalikud teadusemoonutajad on alati püüdnud tähtsamaid bioloogiaküsimusi omamoodi seletada. See on ka arusaadav: usundile oleks äärmiselt kasulik, kui teadus nõustuks tema valearvamisega, et elunähtused rajanevad saladusliku «elujõu» eksisteerimisele, mida ei saa mõista ja selgitada materialistliku teaduse vahenditega.

Massilises propagandas omab seepärast küsimus elu tekkimisest hiigeltähtsust. Meie lektorid ja vestlejad peavad kuulajatele selgitama, et kogu elunähtuste keerukuse juures pole neis midagi imetaolist, et mingisugust «elujõudu» pole olemas, ja et materialistlik teadus läheneb kiiresti elu «mõistatuste» lahendamisele. Üsna hiljuti kavandasid nõukogude teadlased G. M. Bošjan ja O. B. Lepešinskaja oma töödes rea siiakuuluvate keerukaimate probleemide lahenduse.

Tuleb silmas pidada seda, et elu tekkimist puudutava küsimuse ettekandmisel tuleb lektoril ja vestlejal kasutada materjali keemia, füüsika, biokeemia, geoloogia, mikrobioloogia ja mõnede teiste üsna keerukate teadusharude alalt. Kõigest sellest võib vajalikul määral aru saada üksnes küllaldaselt ettevalmistatud kuulaja. Seepärast on metoodiliselt seisukohalt õige planeerida teema «Elu tekkimine maakeral» üheks viimaseks loodusteaduslike teemade tsükliks.

Tutvumine Darwini õpetusega, kes avastas taime- ja loomaliikide tekkimise looduseadused, ning geniaalse vene bioloogi V. O. Kovalevski õpetusega, kes andis vastuvaidlematud paleontoloogilised tõendid kõrgemate organismide põlvnemise kohta madalamatest, avab kolhoosnikute ees pildi taime- ja loomariigi järkjärgulisest muutumisest maakeral, lükkab ümber usundilised muinasjutud ja rajab aluse materialistlikule arusaamisele elusast loodusest.

Bioloogia propageerimisel külaklubis on keskne koht nõukogude looval darvinismil — mitšuurinlikul bioloogial, mis mitte ainult seletab loodusnähtusi materialistlikult,

vaid juhatab ka teed taime- ja loomariigi ümberkujundamiseks töörahva huvides, varemkoostatud plaani järgi.

Lektorid, ettelugejad ja vestlejad, kes esinevad bioloogiaküsimuste alal, peavad mitšuurinliku bioloogia teoreetilist revolutsioonilist olemust avades näitama ühtlasi kätte teed selle praktiliseks kasutamiseks põllumajanduses. Agronoomid ja zootehnikud aga, kes annavad juhiseid põllumajandusliku tootmise praktilistes küsimustes, peavad tingimata andma neile juhiste teaduslik-bioloogilise põhjenduse. Külaklubis on bioloogia propaganda tihedas seoses agro-zootehnilise propagandaga.

Külaklubides kasutatakse menukalt selliseid teemasid nagu «Teadus ja usk inimese põlvnemisest», «Nõukogude teadus rassidest ja kodanlikud «rassiteooriad», «Inimese keha ehitus ja elu», «Võitlus eluea pikendamise eest», «Peaaju ja tema tegevus», «Uni ja unenäod» jne.

Küsimustes inimese põlvnemisest, inimkeha ehitusest ja tegevusest, vaimsest elutegevusest on alati käinud äge võitlus materialistliku teaduse ja usundi vahel. Loodusteaduste propaganda purustab ebaõiged usundlikud vaated, seades neile vastu õige teadusliku materialistliku seletuse.

Tutvustades kolhoosnikuid sellega, kuidas marksistlik-leninlik teadus seletab inimese tekkimist, lükkavad kultuurharidusala töötajad ümber usundlikud muinasjutud inimese loomisest jumala poolt, avavad töö osatähtsuse ahlvi muutumises inimeseks ja viivad kolhoosnikud arusaamisele inimühiskonna tekkimise ja arenemise küsimustest.

Loodusteaduslikus propagandas antakse teaduslik seletus küsimustele inimrassidest. Inimvaenulikust ebateaduslikust «teooriast» kõrgemate ja madalamate rasside kohta, mida püüdsid juurutada saksa fašistid, on nüüd kinni haaranud inglise-ameerika imperialistid ja sõjasüütajad, rahvaste orjastajad. Tarvis on tutvustada kolhoosnikuid eesrindliku nõukogude teadusega inimrassidest, mis tõendab, et ei ole kõrgemaid ja madalamaid rasse, et nad kõik oma-

vad võrdseid õigusi kõigi oma jõudude ning võimete vabaks ja täielikuks arendamiseks.

Tähtis koht propagandas peab kuuluma küsimusele inimkeha ehitusest ja tegevusest, haiguste põhjustest, haigustest hoidumisest ja nende ravimisest. Külaklubi peab võitlema posijate-külatarkade vastu, neid paljastama, selgitama, et nende võhiklikud «ravimisvahendid» toovad ainult kahju töörahva tervisele.

Nagu mitšuurinliku bioloogia teaduslik-teoreetiliste aluste propaganda aitab kaasa agrozootehnilisele tootmispropagandale, nii ka kolhoosnikute tutvustamine inimkeha ehitusega ja eluga võib osutada abi sanitaar-hügieenilisele propagandale ja soodustada noorsoo juurdetõmbamist kehakultuurile ja spordile. Seepärast on tarvis klubis viia läbi loenguid ja vestlusi — «Inimese nähtamatud sõbrad ja vaenlased (mikroobid)», «Terve ja haige süda», «Kehakultuur ja selle tähtsus tervise tugevdamisel» jne.

Väga tähtis osa inimest käsitlevate teadusalaste teadmiste propagandas on materialistlikul õpetusel peaaugust ja teadvusest. Need küsimused on alati tekitanud eriti palju ebausku ja eelarvamusi. Nimelt selles küsimuses panevad religioossed õpetused välja oma peamise «trumbi» — usu inimese jumalikku hinge. Tänu suurtele vene õpetlastele I. M. Setšenovile ja I. P. Pavlovile on aga ka see usundi «trump» löödud materialistliku teaduse poolt. Külaklubi peab selgitama kolhoosnikutele, et teadvuse materiaalseks aluseks on aju tegevus, et inimese niinimetatud vaimse elu määrab kindlaks eelkõige inimeste ühiskondliku elu iseloom, et sotsialistlik kord, vabastanud töörahva ekspluateerimisest, on avanud iga inimese võimetele ja annetele avara arenemistee.

Erilist tähtsust omab unenägudega seotud ebausust paljastamine. Paljud usuvad veel käesoleva ajani une «tähendustesse», nagu võiks see avada tulevikku. See usk rajaneb kõige jämedamatele eelarvamistele «hinge» suhtes, millel

ebauskllike inimeste kujutluses on «üleloomulikke» omadusi. Klubides on tingimata tarvis korraldada vestlusi ja loenguid teemal «Uni ja unenäod»; neis tuleb näidata une tähtsust organismi normaalsele elutegevusele ja unenägude materiaalsel põhjust. Selliste loengute pidamisele on tarvis kaasa tõmmata kooliõpetajaid-biolooge ja arste.

NSV Liidu Teaduste Akadeemia ja NSV Liidu Meditsiiniteaduste Akadeemia teaduslikul sessioonil (1950. a. juulis) näidati veenvalt, millist sügavat mõju avaldab Pavlovi füsioloogiline õpetus bioloogia, meditsiini, psühholoogia ning inimese elu ja tegevusega seotud teiste teadusharude edasisele arenemisele. Seepärast peab akadeemik I. P. Pavlovi füsioloogiline õpetus saama mitšuurinliku bioloogia kõrval loodusteadusliku propaganda keskseks lüliks külaklubis.

Maakera ja maailmaruum

Usundlike õpetuste järgi on maakera maailmaruumi peamiseks osaks, seepärast et just maakeral elavad inimesed, kelle jaoks olevat jumal loonud kogu maailma. Seepärast on õigete teaduslike andmete levitamine Maa, atmosfääri, komeetide, meteoriitide, päikesesüsteemi ja kogu lõputu universumi kohta üheks tähtsamaks vahendiks religioosse ebausku ja eelarvamiste vastu võitlemisel.

Siin, nagu loodusteaduste propaganda teistelgi aladel, on teoreetilised küsimused, mille selgitamine omab erilist tähtsust materialistliku maailmavaate kujunemisel, tihedalt seotud praktilistega, mis omavad rahvamajanduslikku tähtsust.

Loengud, vestlused, näitused ja teised üritused teemadel «Teadus ja usk maakera tekkimisest», «Kuidas inimesed said teada, mis oli maakeral miljonid aastad tagasi», «Mägede tekkimine ja lagunemine», «Vulkaanid ja maavärisemine» võimaldavad näidata, et maakera pind, maa-

koore sisemus, ja Maa kui planeet, ei ole alati eksisteerinud praegusel kujul, et niinimetatud «elutu loodus» on tegelikult katkestamatus liikuvuses ja muutuvuses.

Kolhoosnikute tutvustamine geoloogiaga (s. t. teadusega maakera ehitusest, tema sisemuses ja pinnal toimuvatest protsessidest) selgitab looduse tundmaõppimise teaduslikke meetodeid ja näitab väga kujukalt teaduse kõikvõimsust. Saades teada maapõues peituvatest rikkustest, võivad kolhoosnikud huvituda maapõuevarade otsimisest ka oma rajoonis.

Tunda atmosfääri ehitust ja temas toimuvaid protsesse, teada, mis on kliima, millest sõltub hea ja halb ilm, — see kõik on nii huvitav kui ka praktiliselt tähtis kõigile põllumajandusala töötajaile. Meteoroloogia (teadus ilmastikust ja muudest atmosfääris esinevatest nähtustest) võib osutada suurt abi võitluses ilmasse puutuva ebausuga.

Talupojad teavad palju märke ilmade ennustamiseks. Osa neid märke rajaneb pikaajalistele vaatlustele rea põlvede jooksul ja kas või põhimiseltki leiab kinnitust kaas-aegse teaduse poolt. Teised tunnused on ebausuga ja eelarvamuste vili. Atmosfääris esinevate nähtuste teadusliku selgitusega hajub ebausuga udu.

Väljapaistev koht loodusteaduste propagandas on astronoomial, teadusel taevakehadest. Erilise huviga suhtuvad kolhoosnikud loengutesse, vestlustesse ja ettelugemistesse teemadel: «Teadus ja usk maailma ehitusest», «Päike ja maakera», «Millest tekivad päikese- ja kuuvarjutused ning kuidas teadus neid ette kuulutab», «Kas on elu teistel planeetidel», «Taevakehade tekkimine ja arenemine», «Kas oli maailma algus ja kas tuleb maailma lõpp» jne.

Kõik need teemad on väga tähtsad teadusliku maailmakäsituse propagandas ja võitluses religioosse ebausuga. Nad võimaldavad näidata teaduse võimsust, mis loodusnähtusi mitte ainult selgitab, vaid paljusid neist ka varem ette kuulutab. Peale selle omab astronoomia sidet prakti-

kaga, näiteks lennukite ja laevade juhtimisega, aja täpse määramisega jne. Sellest on samuti tarvis kuulajatele jutustada.

Tehnika teaduslikud alused

Iga kolhoosnik, kel on tegemist masinatega, teab, et füüsika ja keemia tundmaõppimine on vältimatu mitmesuguste tehnika-alade omandamiseks, millega üha enam ja enam rikastub põllumajandus ja igapäevane elu. Seepärast on tingimata tarvis loodusteaduste propaganda plaani sisse võtta mehaanika põhiseaduste selgitamine, õpetus elektrist, valgusest, häälest, energiast ja tema muundumistest. Tingimata on tarvis anda kolhoosnikutele üldmõisted keemiast, Mendelejevi perioodilisuse seadusest, põhimistest keemilistest reaktsioonidest.

Loodusteaduste propaganda maal peab osutama küllaldest tähelepanu sellistele teemadele nagu «Energia ja tema muundumised», «Energiaallikad ja nende tehniline kasutamine», «Soojus ja külmus inimese teenistuses», «Elekter tehnikas ja majapidamises», «Füüsika osatähtsus stalinlikus viisaastakus», «Keemia meie igapäevases elus», «Keemia võitluses saagi eest», «Keemia osatähtsus stalinlikus viisaastakus» ja teistele füüsika- ja keemiaalastele teemadele ning nende teaduste kasutamisele kaasaegses tehnikas ja põllumajanduses.

Füüsika- ja keemia-alaste teadmiste propaganda, eriti kui seda tõhustatakse katsete demonstreerimisega, võimaldab kujukalt tõestada maailma materiaalsust.

Kodumaise teaduse ja tehnika ajalugu ning saavutused

Kodumaise teaduse ja tehnika avaral arenemisteel Lomonossovist kuni meie päevini on paljud meie õpetlased ja tehnikud toonud kodumaale kuulsust oma märkimisväärsete avastuste ja leiutustega.

Kui lektor või vestleja räägib kolhoosnikutele mägede tekkimisest ja lagunemisest, meie maapõue-rikkustest, peab ta meenutama seda, mida on teinud maakera ehituse ja ajaloos tundmaõppimiseks meie sellised väljapaistvad õpetlased, nagu A. P. Karpinski, A. E. Fersman ja V. A. Obrutšev.

Demonstreerides katseid elektri alal, on tarvis kas või lühidaltki jutustada väljapaistvatest vene elektrotehnikutest Lodõginist ning Jablotškovist, kes esimestena maailmas avastasid viisi, kuidas kasutada elektrit valgustamiseks.

Teema «Uni ja unenäod» ettekandmisel on tingimata vajalik selgitada, et esmakordselt võis teadus lahendada need keerukad küsimused tänu suurele vene õpetlasele I. P. Pavlovile.

Ei ole aga küllalt sellest, kui jutustada meie maa tähelepanuväärsetest õpetlastest ja tehnikutest ainult mööda-minnes. On tarvis kolhoosnikuid, eriti noorsugu, tutvustada ka spetsiaalselt meie suurte teadusemeeste ning leiutajate elu ja tegevusega. Klubis tuleb valgustada näiteks selliseid teemasid: «Lomonossov — vene teaduse rajaja», «Väljapaistvad vene leiutajad Polzunov, Kulibin, Kalašnikov, Možaiski», «Suured vene füüsikud P. N. Lebedev ja A. G. Stoletov», «Raadio leiutaja A. S. Popov», «Suur vene keemik D. I. Mendelejev ja tema perioodiline elementide süsteem», «Suur vene füsioloog I. P. Pavlov».

Nõukogude õpetlaste töödest on tarvis jutustada loengutes ja vestlustes teemadel: «Nõukogude astronoomia saavutused», «Nõukogude geoloogia saavutused», «Nõukogude keemia saavutused», «Nõukogude bioloogia uusimad saavutused» jne.

Külaklubi on kohustatud tutvustama kuulajaid Stalini preemia laureaate töödega, selgitama kõrget autasu väärinud, eriti põllumajandust käsitlevate, tööde olemust ja tähtsust.

Jutustades suurtest vene õpetlastest ja leiutajatest tuleb

selgitada, millistes rasketes tingimustes tuli neil töötada revolutsioonieelsel Venemaal, sellele vastandades eriti soodsaid tingimusi, mis teaduse ja tehnika igakülselt arenemiseks on loodud sotsialismimaal.

Tingimata on tarvis rõhutada, et vene teaduse parimad esindajad ei piirdunud kunagi ainult teoreetiliste uurimustega, vaid püüdsid neid alati siduda praktikaga, tööstuse ja põllumajanduse nõuetega. See on nõukogude teaduse kõige väljapaistvamaks jooneks. Meie õpetlaste sõbralik koostöö tööstuse ja põllumajanduse töötajatega on NSV Liidus kommunismi ülesehitamisel saavutatavate uute määratute edusammude pandiks. Külaklubi peab kolhoosnikutele kätte näitama teed nende osavõtuks sellest sõbralikust koostööst.

Erilist tähelepanu tuleb pöörata kolhoosnikute tutvustamisele stalinliku looduse ümberkujundamise plaani täitmise käiguga, tööde käiguga kommunismi suurehitustel — Volgal ja Dnepril ehitatavatel grandioossetel hüdroelektrijaamadel, Turkmeenia peakanalil, mis on suurim maailmas, ja stalinliku epohhi teiste suurehitustega, milles eriti eredalt ilmneb teaduse ja tehnika võimsus sotsialistliku ühiskonna tingimustes.

Siin on loeteldud ainult vähesed tähtsatest küsimustest, mida klubid peavad valgustama. Kuid ka siin nimetatud küsimused näitavad loodusteadusliku temaatika mitmekülsust. Muidugi ei suuda külaklubi ühe aasta jooksul haarata kõigi loendatud loodusteaduse harude sisu. Seda enam tuleb aasta jooksul viia läbi üritusi kõigist nendest harudest võetud teemadel. Järgmisel aastal võib teemasid uuendada. Nii laienevad järjekindlalt, aasta-aastalt kolhoosnikute põhiteadmised loodusest.

Loodusteaduste propaganda vormid ja meetodid

Loengud

Loengud on teadusalaste teadmiste propaganda põhivormiks.

Klubijuhataja, olles ühtlasi külalektooriumi juhatajaks ja toetudes küla lektoritegruppi kuuluvatele ühiskondlikele lektoritele, omab suuri võimalusi loengulise propaganda laialdaseks arendamiseks.

Koostades koos küla lektoritegrupi juhiga loengute pidamise kvartali- ja kuuplaane, peab klubijuhataja hoolitsema, et mitte vähem kui pooled loengutest oleksid pühendatud loodusteaduslikele teemadele.

Paljud külalektooriumid lähevad üle tsükliüsteemile — üksikute, omavahel sidumata, episoodiliste teemade asemel peetakse loenguid teatud süsteemis.

Niisuguses tsükliis peab iga loeng kujutama endast tervikut. Ka siis, kui kuulaja ei olnud esimesel ega teisel loengul, vaid juhtus kohe kolmandale, peab ta saama ülesseatud teemast tervikliku ja lõpliku pildi. Kui aga kuulaja viibib tsükli kõigil loengutel, saab ta teatava hulga teadmisi, mis on omavahel seotud harmoonilises süsteemis.

Kuibõševi oblasti Jerezovo külalektooriumis peeti loengute tsükkel järgmistel teemadel: «Teadus ja usk maakera tekkimisest», «Kuidas inimesed said teada sellest, mis oli maakeral miljoneid aastaid tagasi», «Mägede tekkimine ja lagunemine», «Vulkaanid ja maavärisemine». See tsükkel

omas suurt teaduslikku usuvastast tähtsust. Geoloogia tundmaõppimine juurib inimeste maailmavaatest välja isegi idee jumalast — maailma ja elu «loojast» — ning soodustab looduse materialistliku käsituse arenemist.

Parimates külalektooriumides peetakse loodusteaduslikel teemadel keskmiselt kaks loengut kuus. Kui pidada kinni sellest normist, siis näiteks võib läbi viia kaks loengute tsüklit bioloogia alal. Esimene tsükkel — «Teadus ja usk elu tekkimisest ja arenemisest maakeral» — koosneb neljast teemast: «Teadus ja usk elu tekkimisest maakeral», «Teadus ja usk elu arenemisest maakeral», «Charles Darwin ja tema õpetus», «Teadus ja usk inimese põlvnemisest».

Teine tsükkel — «Suur looduse ümberkujundaja I. V. Mitšurin» — koosneb samuti neljast loengust: «I. V. Mitšurini elu ja tegevus», «I. V. Mitšurini õpetus keskkonnast ja organismist», «Mitšuurinlaste saavutused uute loomaliikide aretamisel», «Akadeemik T. D. Lõssenko ja võitlus mitšuurinliku bioloogia eest».

Tsükklisüsteem tähistab loengulise propaganda üleminekut kõrgemale astmele. Ometi ei tähenda see hoopiski seda, et on tarvis keelduda üksikloengutest. Need on eriti vältimatud neil juhtudel, kui tekib vajadus uute küsimuste valgustamiseks, mida ei saanud plaani väljatöötamisel ette näha.

Klubijuhataja organiseerib loenguid mitte ainult lektooriumis, vaid ka kolhoosides, brigadides, välilaagrites ja teistes punktides väljaspool klubi.

Kui mõnel teemal ei ole ükski kohalikest lektoritest võimaline loengut pidama, astub klubijuhataja samme selleks, et kutsuda kohale lektorit rajooni lektoritegrupist. Rahaliste vahendite olemasolu korral võib kutsuda lektoreid ka oblasti loengutebüroo või Poliitiliste ja Teadusalaste Teadmiste Levitamise Ühingu osakonnast.

Väga suurt tähtsust omab lektori oskus illustreerida teaduslik-teoreetilisi teese faktidega ja näidetega. On eriti

väärtuslik, kui need näited on võetud kohalikust elust. Näiteks lektoril, kes peab loengut Mitsurinist, on tarvis tunda kohalike mitšuurinlaste tööd, et lülitada see materjal ettekandesse.

Ettevalmistatud loengud kuulatakse läbi ja kinnitatakse eelnevalt küla lektoritegrupi koosolekul. Kui lektor esmakordselt esineb uue loenguga auditooriumis, viibib lektoritegrupi juht ise loengul või suunab teisi lektoreid loengut kuulama. Nii organiseeritakse kontroll loengute kvaliteedi üle.

Küla lektoritegrupi puudumise korral teostab loengute kvaliteedi kontrolli rajooni lektoritegrupp, kellega külaklubi juhataja peab hoidma sidet.

Loodusteaduslikke loenguid illustreeritakse tingimata näitlike õppevahenditega — diapositiividega, tabelitega, joonistega jne. Selle eest peab kõigepealt hoolitsema lektor ise, selgitades varem välja, milliseid näitlikke õppevahendeid on antud teema kohta olemas klubis, koolis, raamatukogus, üksikisikutel. Näitlike õppevahendite kogumisel ja ettevalmistamisel aitab lektorit klubijuhataja.

Klubijuhataja peab leppima kokku külaraamatukogu juhatajaga, et igaks loenguks organiseeritaks klubis kas või väikegi raamatunäitus või äärmisel juhul pandaks üles soovitatava kirjanduse nimistu. Milliseid raamatuid välja panna või nimestikku võtta, selleks annab juhiseid lektor või rajooniraamatukogu.

Pärast loengut tehakse kuulajaile ettepanek esitada küsimusi. Kui lektor mõningatele nendest ei suuda vastata, peab ta need üles kirjutama, hankima teatmed ja andma kas suulise vastuse järgmisel loengul või kirjaliku — klubi küsimuste ja vastuste tahvil.

Klubijuhataja peab elanikkonnale igast loengust teatama, pannes välja afišid klubis, kolhooside juhatustes, külakauplustes, tänavatel.

Afišsides peab olema peale loengu teema esitatud lühi-

dalt, kuid üldarusaadavalt ka selle kava (põhiküsimused, mis tulevad valgustamisele). Kava afiši jaoks peab andma lektor.

Afišši on soovitav illustreerida mingi loengu sisule vastava joonisega. Selliseid illustratsioone võib välja joonistada raamatutest, ajakirjadest, näitlikest õppevahenditest jne.

Elanikkonda on peale selle tarvis informeerida suuliselt ja raadiovõrgu kaudu.

Kogu elanikkonna hõlmamiseks loodusteadusliku propagandaga on tingimata tarvis loengute kõrval kasutada kõige mitmekesisemaid loodusteaduslike teadmiste levitamise vorme. Need, kes harva külastavad loenguid, võivad huvituda teaduslikest kinofilmidest. Kolhoosnik, kes muidu pole huvitatud loodusteaduslikest küsimustest, vaatab teaduslikku kinofilmi alati meeleldi, aga pärast seda juba tuleb ka loengule ja võtab raamatukogust loodusteadusliku raamatu.

Töövormide ja -meetodite mitmekesisus võimaldab sügavamalt valgustada teaduslikke küsimusi ja kinnistada kuulajate mälus põhimisi teaduslikke andmeid. Kui kolhoosnik kuulab maailmaruumi ehitust kirjeldava raamatu ettelugemist, viibib seejärel samale teemale pühendatud loengul, vaatab filmi päikese- ja kuuvarjutustest ning külastab klubi poolt organiseeritud astronoomia-alast näitust, siis koguneb tal sellelt alalt hulgake teadmisi. Kui ta aga peale selle loeb veel läbi paar raamatut samade küsimuste kohta, siis võib olla kindel, et saadud teadmised on ta mällu püsivalt kinnistunud.

Külaklubi võib loodusteaduslike teadmiste levitamiseks korraldada loengute kõrval ka küsimuste ja vastuste õhtuid, vestlusi, raadio-ühiskuulamisi, ettelugemisi, näitusi, teaduslike diafilmide ja kinofilmide näitamist, teaduslikke katseid jne.

Külaklubi juhataja peab saavutama, et raamatukogu

võtaks aktiivselt osa kõigist klubi üritustest loodusteaduslike teadmiste levitamise alal, korraldades raamatunäitusi ja pidades vestlusi raamatutest.

Küsimuste ja vastuste õhtud

Vastavalt kolhoosnike üldisele kultuurilisele kasvule tõuseb ka nende huvi loodusteaduse vastu. Loengutel saavad nad vastuseid tekkinud küsimustele. Ometi ei ole lektoril alati võimalik vastata kõigile esitatud küsimustele ja pühendada selleks küllaldaselt aega. Seepärast on kasulik korraldada erilisi küsimuste ja vastuste õhtuid. Need õhtud rahuldavad kuulajate individuaalseid nõudeid täielikumalt.

Klubi kuulutab välja õhtu teema ja kogub eelnevalt küsimusi selle teema kohta. Kindlaksmääratud päeval kogunevad kuulajad klubisse ja lektorid vastavad kogutud küsimustele. Sellistel õhtutel on suur edu ja see on täiesti loomulik.

Tambovi oblasti Hobotovo rajooni Žadilovo külaklubi viis läbi õhtu teemal «Inimkeha ehitus ja elu». Selle õhtu organisaatorid kavatsesid esiteks anda kuulajale põhiteadmisi inimese anatoomiast ja füsioloogiast ning teiseks — tugevdada võitlust külatarkade-posijate vastu.

Eelkõige kuulutati õhtust elanikkonnale. Juba nädal aega enne üritust olid klubis, külakaupluse juures ja naaberkolhoosides välja pandud afišid:

«Žadilovo klubis toimub teisipäeval kell 7 õhtul küsimuste ja vastuste õhtu teemal «Inimkeha ehitus ja elu».

Õhtul antakse vastused järgmistele küsimustele: «Kuidas on ehitatud ja töötavad inimkeha organid?», «Millist organismi peetakse terveks ja millist haigeks?», «Millest sõltub inimese tervis ning kuidas tugevdada tervist?».

Vastused küsimustele annavad rajoonihaigla arst G. A. Brailo, bioloogiaõpetaja M. A. Martõnova ja kooli kehalise kasvatuse juht A. G. Averjanov.

Valmistuge õhtust osa võtma! Esitage teid huvitavaid küsimusi!

Küsimusi võib esitada suuliselt või kirjalikult klubi korrapidajale ja klubi aktivistidele kolhoosides. Sedeleid küsimustega võib lasta klubi seinal asuvasse kasti.»

Õhtu korraldajad ei tahtnud jääda lootma isevoolule küsimuste kogunemises. Otsustati, et klubi juhataja sm. Popova ja klubi aktivist sm. Martõnova hakkavad koguma neid klubis endas, teatades suuliselt külastajatele eelseisvast üritusest ja tehes neile ettepaneku esitada küsimusi.

Klubi nõukogu liikmed võtsid endale küsimuste kogumise kolhoosides: õpetaja sm. Svešnikova ja velsker sm. Kalenkin Krasnoje Pole kolhoosis, sm. Averjanov Punaarmee-nimelises kolhoosis. Nädala jooksul enne õhtut viisid nad kolhoosides läbi vestlusi, jutustasid õhtu ülesannetest, selgitasid, millistele küsimustele võib saada vastuseid, tõmbasid kaasa kohalikke aktiviste küsimuste kogumisele brigaadides ja kolhoosnikute kodudes.

Selle tulemusena õnnestus koguda üle 60 küsimuse, mis anti üle arstile sm. Brailole. See jättis endale need küsimused, mis puutusid haigustesse ja inimkeha ehitusse. Üldbioloogilised küsimused, näiteks sellest, kuidas tekkis elu maakeral, millisel ajajärgul tekkis inimene maakeral jne., anti üle loodusteaduse õpetajale sm. Martõnovale. Kehalise kasvatuse õpetajale sm. Averjanovile anti küsimused, mis olid seotud inimeste tervise tugevdamisega. On väga tähtis, et iga esitatud küsimus saaks vastuse. Ainult sel tingimusel säilitab elanikkond huvi niisuguste õhtute vastu.

Tingimata on tarvis, et lektor seoks oma vastused võimalikult korrastatud süsteemiks; vastates üksikutele küsimustele peab ta tervikuna andma nagu loengu afišil, välja kuulutatud teemal. Just nii toimiski sm. Brailo, kes esines Žadilovo klubi õhtul.

Märkinud lühikeses sissejuhatavas osas oma esinemise

kava, siirdus ta küsimustele vastamisele, mis ta varem oli paigutanud kindlasse järjekorda. Kõigepealt vastas ta küsimustele kondikavast, seejärel — keha kudedest, vere ringvoolust, närvisüsteemist jne.

Vastates igale küsimusele, sidus ta selle eelmise ja järgmise küsimusega. Kui leidis mõningaid ühesuguseid küsimusi, siis luges sm. Brailo ainult ühe, mainides, et on ka teisi samasuguseid. Närvisüsteemi ehituse ja tegevuse kohta esitatud küsimuste hulgas ei osutunud ükski selliseks, mis oleks puutunud peaaajusse. Sm. Brailo puudutas siiski lühidalt ka seda küsimust, rõhutades tema erilist tähtsust.

Samuti olid oma sõnavõtnud koostanud sm. Martõnova (bioloogia alalt) ning sm. Averjanov (kehakultuuri ja spordi alalt).

Kõik lektorid, kes esinesid Žadilovo klubi õhtul, selgitasid konkreetsete näidete varal, et ainult materialistlik teadus avastab edukalt looduseadusi, mis juhivad organismi elu, ning et ainult see võib anda õigeid nõuandeid, kuidas säilitada ja tugevdada tervist, kuidas hoiduda haigustest ja võidelda nendega: igasugused eelarvamused, ebausk, posimine toovad tervisele kahju ja on paljudel juhtudel elule ohtlikud.

Lektorid toonitasid, et ainult sotsialismi tingimustes on tagatud inimese tervis ning igakülgne vaimne ja füüsiline arenemine.

Küsimuste ja vastuste õhtu Žadilovo külaklubis möödus väga edukalt. 150 inimesele arvestatud saalis viibis üle 200. Peaaegu keegi ei lahkunud, kuigi õhtu kestis rohkem kui kolm tundi.

Peale suure eeltöö aktiivi poolt, kes kogus küsimusi ja kutsus kokku kuulajaid, aitas õhtu edule palju kaasa klubis eelnevalt korraldatud näitlike õppevahendite näitus teemal «Inimkeha ehitus ja elu» ning raamatunäitus anatoomia, füsioloogia, üldise bioloogia ja meditsiini alalt.

Näituse materjalideks kasutati «Goskultprosvetizdati» poolt väljaantud albumi tabelid. Sedasama õppevahendit kasutasid hiljem lektorid küsimustele vastamisel.

Raamatunäituse juures vestlesid külastajatega velsker sm. Kalenkin, bioloogiaõpetaja sm. Martõnova ja kehalise kasvatuse õpetaja sm. Averjanov.

Klubi aktivistid — kolhooside parteiorganisatsioonide sekretärid sm-d Ležnev ja Lutšin, kolhoosi majandusjuhataja sm. Kalenkin ning kolhoosi arveametnik sm. Lutšina — olid klubi korrapidajateks. Nad võtsid vastu külastajaid, kogusid lisaküsimusi, hoidsid korda saalis.

Mõnikord koguneb nii palju küsimusi, et osutub võimatuks vastata neile ühel õhtul. Sellisel juhul tuleb küsimused jagada nende sisu järgi kahte gruppi ja ühe õhtu asemel viia läbi kaks. Nii oleks võinud ka Žadilovo klubis vastused küsimustele bioloogia alal viia üle teisele õhtule.

Lõpuks peab igas külaklubis olema küsimuste ja vastuste tahvel nende küsimuste jaoks, mida ei õnnestunud valgustada spetsiaalsetel õhtutel või pärast loenguid.

Kui mõningatele küsimustele millegipärast ei saa vastata kohe, tuleb teatada, kus ja millal antakse vastus.

Küsimuste ja vastuste õhtud mööduvad väga elavalt, kui teemad on seotud kolhoosnike praktilise tegevusega. Näiteks möödus väga edukalt Leningradi oblasti Roždestvenski rajooni kultuurimajas küsimuste ja vastuste õhtu teemal «Ilm ja ilmaennustus».

Kolhoosnikutelt saadud küsimustele oli kutsutud vastama meteoroloogiatega seotud töötaja sm. Petuhhov. Lühikeses sissejuhatuses näitas ta ilmaennustuse tähtsust põllumajandusele, sõja- ja lennuasjandusele. Edasi rääkis ta nõukogude meteoroloogia edusammudest ja siirdus küsimuste vastamisele.

Sm. Petuhhov, varakult süstematiseerinud küsimused, valgustas teemat üksikasjaliselt. Näiteks vastates küsimustele «Kust tulevad pilved ja mille jõul nad liiguvad?»,

«Miks ühed pilved liiguvad kõrgel, aga teised madalal?» jne., jutustas ta ilma kindlaksmääravatest tingimustest — temperatuurist, niiskusest, õhurõhust, tuule kiirusest, jõust ja suunast, pilvitusest ning sademete hulgast.

Seejärel läks ta üle vastuste andmisele teistele küsimustele: «Mille tõttu muutub ilm?», «Miks esinevad järsud ilmamuutused?», «Mis on tsüklooniid ja miks nad esinevad?» jne.

Eriti üksikasjaliselt vastas lektor küsimustele «Kuidas ilmapüüroo määrab kindlaks ilma homseks päevaks?», «Mis pärast esinevad ilmapüüroo ennustustes vead?». Vastates näitas ta sünoptilist kaarti, selgitades selle abil näitlikult meteoroloogiateenistuse töösüsteemi. Kõige viimaseks jättis sm. Petuhhov need küsimused, mis puudutasid tulevikku: «Kas saab muuta tuule suunda?», «Kas teadus kunagi suudab ära hoida vihmaadusid?», «Kas võib aatomienergia abil luua igasuguseid ilmastikutingimusi?» jne. Ta näitas, et veel suhteliselt üsna hiljuti paistis teaduslik ilmaennustamine võimatuks, kuid nüüd ennustavad teadlased ilma iga päevaga üha täpsemalt. Teadus areneb lakkamatult. Täna me veel ei suuda valitseda ilma, kuid tulevikus lahendab teadus kahtlemata ka selle ülesande.

Seejärel vastas agronoom sm. Vjatšeslavova küsimustele: «Kas võib ilma järgi ennustada saaki?», «Kas saab vältida ilma halba mõju saagile?», «Kuidas kaitsta lavataimi kevadiste öökülmade eest?», «Kuidas säilitada niiskust pinnases?» jne.

Küsimuste ja vastuste õhtuid võib külaklubides eduga läbi viia ka paljudel teistel teemadel, näiteks: «Õhk ja tema tähtsus inimese elus», «Kliima ja tema tähtsus põllumajanduses», «Taimede ehitus ja elu» jne.

Vestlused ja ühislugemised

Loodusteaduslike teadmiste propagandas omavad vestlused väga suurt tähtsust. Nad võimaldavad paremini teada saada, mis huvitab kolhoosnikuid, vastata nende kuulajate küsimustele, kes millegipärast ei käi loengutel või häbenevad seal küsimusi esitada. Elavas, sundimatus vestluses on kõige kergem teha selgeks ebausust ja eelarvamuste ekslikkust ja rumalust.

Vestlus kestab harilikult 20—30 minutit. Selle aja jooksul ei saa küllaldaselt valgustada mingit keerulist loodusteaduslikku teemat tervikuna, seepärast valitakse vestluseks ainult üks, mingi võrdlemisi väikese ulatusega küsimus. Näiteks ei saa 40 minutiga üksikasjalikult selgitada maailmaruumi ehitust, kuid sellest ajast jätkub küllaldaselt, et anda põhiteadmised taevakehade suuruse kohta. See küsimus kuulub teemasse «Maailmaruumi ehitus» ja vestlust võib alata sellest.

Vestlusi võib viia läbi klubis, punanurkades, brigaadides, põllutöölaagrites.

Vestlejal on enamasti tegemist samade kuulajatega. See võimaldab rea vestlustega järk-järgult läbi töötada suure teadusliku teema. Näiteks teemat «Kuidas inimesed said teada, mis oli maakeral miljoneid aastaid tagasi» võib valgustada kolmes vestluses:

1. Maakera koor. Kivimid, nende päritolu ja koostis. Maakera koore muutumine paljude sajandite jooksul.

2. Ürgse elu jäänused. Fossiilid, karbid ja luud. Kivisüsi ja ürgsete organismide teised jäänused. Elu arengumine maakeral lihtsaimatest organismidest kuni inimeseni.

3. Maakera ajalugu. Mitmesugustes sügavustes leiduvad kivistised. Maakoore lademetes suhteline iga. Mägede vanaduse kindlaksmääramine. Maismaa muutumine mereks ja ürgsete merede kuivaks muutumine. Kivimite iga.

Kui viiakse läbi mõningad ühise teemaga seotud vest-

lused, siis on tarvis alustada iga järgmist vestlust lühikese kokkuvõttega eelmisest. See on eriti tähtis nendele, kes ei viibinud eelmisel vestlusel. Mõnikord võib paluda kuulajaid endid lühidalt jutustada seda, mida neile jäi meelde viimasest vestlusest. Tehes sellele jutustusele oma-poolseid parandusi ja täiendusi, algab vestleja uue teema ettekandmist.

Kogenud vestlejad rajavad kogu oma esinemise elavale keskustelule kuulajatega, tehes ettepaneku esitada küsimused kohe, niipea kui nad tekivad ja sealsamas nendele vastates. Mõningatel juhtudel on parem, et kuulajad ise vastaksid seltsimehe küsimusele, vestleja aga pärast, kui on tarvis, täiendab või parandab neid. Selline võte teeb vestluse elavamaks ja huvitavamaks.

Pärast vestlust on soovitav esitatud küsimustest eriti huvitavad üles kirjutada, märkida, mida nimelt kõige meel-samini kuulatakse ja millest palju kõneldakse. Kui elav vestlus viib mõttele viia klubis läbi samal teemal ulatus-likuma kavaga loeng, siis pole kahtlust, et loengu edu pärast sellist ettevalmistust on kindlustatud.

Vestluse organiseerimine loodusteaduslikel teemadel lasub klubijuhatajal. Teemade ja vestlejate valikul võib teda aidata küla lektoritegrupi juht, kui aga gruppi pole loodud, siis üksikud lektorid, kes peavad loodusteaduslikke loenguid.

Vestluste organiseerimine laiendab märksa loodustea-dusealaste teadmiste propagandat, võimaldab hõlmata selle propagandaga ka neid, kes loenguid külastavad vähe.

Loodusteadusliku kirjanduse ühislugemisel ei ole väik-sem tähtsus kui vestlustel. Ühislugemise eelis seisneb sel-les, et ettelugejate valik ja ühislugemiste organiseerimine on jõukohased igale klubile. Praktikas juhtub väga sageli, et ühislugemised arenevad ulatuslikeks vestlusteks.

Nagu vestlusigi, on ühislugemisi võimalik läbi viia

mitte ainult klubis, raamatukogus, punanurgas, vaid ka brigaadides, farmides, välilaagrites.

Ühislugemise organiseerimine lasub klubijuhatajal, aga kui on olemas külaraamatukogu, siis ka raamatukogujuhatajal.

Kust võtta ettelugejaid? Mõni kohalik haritlane ei julge kohe esineda loengutega ja eelistab oma propagandistlikke võimeid alguses proovida ühislugemisel. Kui ühislugemine toimub noorte hulgas, siis võib selle usaldada keskkooli lõpetanud noortele kolhoosnikutele või isegi keskkooli vanemate klasside õpilastele.

Ühislugemiseks on tarvis kasutada oblasti või rajooni raamatukogu poolt spetsiaalselt selleks otstarbeks soovitatud kirjandust või tõmmata raamatute valikule kaasa parteitöötajaid, pedagooge ja teisi kohaliku intelligentsi esindajaid. Raamatute valik ühislugemiseks on väga tähtis. On hulga vananenud ja seetõttu kõlbmatuid raamatuid. Mõningad raamatud, mis iseseisvaks lugemiseks on täiesti sobivad, ei kõlba ühislugemiseks.

Oletame, et kohalikus raamatukogus on kaks raamatut ilmade ennustamise kohta — A. P. Galtsovi «Ilm ja selle ennustamine» ning B. L. Dzerdzejevski «Kuidas ennustatakse ilma»; on tarvis tähelepanelikult lugeda läbi mõlemad raamatud ja võtta ühislugemiseks sobivam.

Võrdleme kummagi raamatu ilmunisaastaid. Galtsovi raamat on ilmunud 1947. aastal, Dzerdzejevski raamat — 1949. aastal. See räägib viimase kasuks, temalt võib oodata uuemat, värskeamat materjali. Ja tõepoolest, Dzerdzejevski raamatus räägitakse juba stalinlikust looduse ümberkujundamise plaanist. Galtsovi raamatus aga, mis on välja antud 1947. aastal, me seda materjali loomulikult ei leia.

Mõlema raamatu hoolikas võrdlemine veenab, et ühislugemiseks on tarvis võtta Dzerdzejevski raamat. Aga mis

teha, kui käepärast on ainult Galtsovi raamat ja ühtki teist hankida ei õnnestu? Kas võib kasutada sedagi?

Kahtlemata võib, kuid see nõuab ettelugejalt märksa rohkem ettevalmistamist ja on igati raskem.

Ettelugeja peab ise raamatu tähelepanelikult läbi lugema, sellest hästi aru saama, taipama autori ideed ja tema mõttekäiku. Ettelugeja peab valmistuma küsimustele vastamiseks ja vestluseks loetu üle. Mõnikord on selleks tarvis raamat läbi lugeda rohkem kui üks kord.

Edasi visandatakse ühislugemise üldine plaan, mis sõltub aja ja koha tingimustest. Ilma selgitusteta võib tunni jooksul läbi lugeda 20 mitte suurt lehekülge, kui aga on vajadus anda paralleelselt seletusi — veelgi vähem.

Dzerdzejevski raamatus on 78 lehekülge, järelikult on ainuüksi valjusti läbilugemiseks tarvis 3—4 tundi. Isegi siis, kui ühislugemine toimub pärast tööd, millal kuulajad võivad jääda kohale kauemaks, ei saa seda raamatut siiski ühe õhtuga läbi lugeda. Kuulajatel tekib palju küsimusi, millele on tarvis vastata. Ühislugemisel on ainult siis mõtet, kui sellega kaasneb vestlus, mis läbiloetud materjali süvendab ja kuulaja teadvuses kinnistab. Seepärast on Dzerdzejevski raamatu ühislugemiseks tarvis kaks või isegi kolm õhtut.

Nii saame järgneva ühislugemise plaani:

Esimene õhtu. Peatükid: «Sissejuhatus», «Mispärast ilm sageli muutub?», «Miks sajab vihma ja lund?». Need peatükid (24 lehekülge) on pühendatud meteoroloogiliste nähete teaduslikule selgitusele.

Teine õhtu. Peatükid: «Milline ilm on homme?», «Kas võib õppida ise ilma ennustama?», «Milline ilm on mõne päeva pärast ja kuu aja pärast?». Need peatükid (32 lehekülge) on pühendatud teaduslikule ilmaennustusele.

Kolmas õhtu. Peatükid: «Kas saab võidelda halva ilmaga?», «Lõppsõna». Need kaks peatükki (22 lehekülge) on pühendatud aktiivsele võitlusele halva ilmaga.

Sellise plaani juures tuleb igale õhtule umbes võrdne arv lehekülgi ja igal ühislugemisel käsitletakse üht enam-vähem terviklikku küsimust.

Ettelugejalt nõutakse, et ta hääldaks sõnu arusaadavalt ja ilmekalt, õigel kohal rõhutaks, ei kiirustaks ega venitaks lauseid.

Lõunavaheajal brigaadides võib eraldada ühislugemiseks mitte üle poole tunni. Järelikult tuleb Dzerdzejevski raamatu lugemine jaotada 5—6 ühislugemiseks, võttes iga kord ühe peatüki. Järjekordse ühislugemise alguseks on tarvis kuulajatele lühidalt meelde tuletada varem läbiloe-tut ja teatada, millele on pühendatud järjekordne ühisluge-mine. Näiteks peatüki «Milline ilm on homme» ühisluge-miseks on tarvis alguses tuletada meelde, mis on «õhu-mass», «tsükloon» jne., millest oli juttu eelmistes pea-tükkides.

Järelikult peab ettelugeja ette valmistama lühikese sis-sejuhatuse igaks ühislugemiseks.

Töötades vähe ettevalmistatud kuulajatega, ei tohi küsi-musi jätta ühislugemise lõpuks; siis on sellised kuulajad väga sageli juba unustanud, mida nad tahtsid küsida. See-pärast on tarvis varakult märkida, kus teha lugemises pea-tus selleks, et küsimustele vastata. Sellised peatused on tarvilikud seal, kus autor lõpetab ühe teema ja asub uue juurde.

Nii tuleb jaotada näitena toodud peatükk «Milline ilm on homme?» järgmisteks osadeks: Mida on tarvis teada, et ette näha ilma lähemateks ööpäevadeks? Kui suured on õhumassid ja millise kiirusega nad liiguvad? Mis on meteo-rooloogiline jaam? Kuidas töötab ilmabüroo? Mis on «ilma-kaart» ja kuidas teda koostatakse? Kuidas koostatakse ilmaprognoosid? Mispärast esinevad nendes vead? Millist kasu toovad ilmaprognoosid?

Ettelugeja, jaotades peatükki osadesse, mõtleb varakult läbi, millised küsimused võivad kuulajatel tekkida ning

märgib üles, kuidas neile vastata, mille kohta on tarvis ise kuulajatele küsimusi esitada, et aidata neid läbiloetut paremini mõista ja meeles pidada, milliste küsimuste kohta on tarvis läbi viia vestlus.

Näiteks seoses peatüki selle osaga, kus räägitakse meteoroloogilistest jaamadest, võivad tekkida kuulajatel küsimused, kuidas siis nendes jaamades ilmade vaatlus toimub, milliseid seadeldisi seejuures kasutatakse, kuidas tehakse ülesmärkimisi. Ettelugejal on tarvis varem ette valmistuda, et arukalt vastata nendele küsimustele. Seoses küsimusega vigadest ilmaprognoosis on soovitav küsida kuulajate arvamust. Ühed toovad näiteid õnnestunud prognoosidest, teised — vigadest. Nende vasturääkivate hinnangute kõrvutamine võimaldab ettelugejal näidata, et vead ilmaprognoosides esinevad hoopis harvemini kui see näib esimesel pilgul.

Kõige keerulisem aruteldavas peatükis on küsimus «ilmakaardist». Kui kuulajaid on vähe (10—15 inimest), siis võib näidata raamatus olevat ilmakaarti. Kui aga ettelugeja teab, et kuulajaid on suurem arv, tuleb varem kaart suurendatud moodsus ümber joonestada.

Iga ühislugemise lõpul on tarvis teha kokkuvõtte läbiloetust, mis samuti nõuab ettevalmistamist.

Nagu näeme, on ühislugemise õnnestumiseks tingimata tarvilik ettelugeja hoolikas ettevalmistus. Parem hästi läbi viia ühe raamatu ühislugemine kui ülepeakaela, ettevalmistuseta läbi lugeda kaks-kolm raamatut.

Raadiokuulamine

Kesk-raadiojaamade mikrofoni ees esinevad väljapaistvad õpetlased loengute ja ettekannetega kõige mitmekesisematel teemadel, seehulgas ka loodusteaduse alal. Nad tutvustavad kuulajaid nõukogude teaduse viimaste saavutustega, jutustavad, mille kallal teadlased töötavad.

Nii andsid kesk-raadiojaamad 1950. aasta veebruaris ja märtsis edasi üle 50 teadusliku loengu ja ettekande, millest enamus oli pühendatud nõukogude teaduse ja tehnika edusammudele, näiteks «Stalinliku ajajärgu teadus», «Teadlaste sõbralik koostöö tootmisala töötajatega», «Stahaanovlaste panus teaduse alal»; oli loenguid loodusteaduse üksikute küsimuste alal («Darwini õpetus», «Komeedid — sabaga tähed»), loenguid meie maa välja- paistvatest teadlastest (tuntud nõukogude mikrobioloogist N. F. Gamalejast, esimesest Kamtšatka uurijast S. P. Krasninnikovist). Pühapäeviti (kell 11) ja teisipäeviti (kell 20) antakse edasi Üleliidulise Poliitiliste ja Teadus- alaste Teadmiste Levitamise Ühingu loenguid.

Loodusteaduslikke loenguid antakse samuti edasi kohalike raadiojaamade poolt.

Nende saadete ühiskuulamise organiseerimine võimaldab külaklubidel tutvustada kolhoosnikuid nõukogude teaduse tänapäevaga.

Keskraadio organiseerib Stalini preemia laureaatide esinemisi. Sellised saated osutuvad külaklubidele kõige kättesaadavamaks vahendiks meie maa eesrindlike teadlaste ja stahaanovlaste tööde propageerimisel.

Klubijuhatajal on tarvis ette teada, millised loodusteaduslikud loengud lähemal ajal raadioteel edasi antakse. On soovitatav tellida ajaleht «Radioprogrammō», mis avaldab saatekavad nädala peale ette.*

On tarvis organiseerida raadio ühiskuulamisi, kasutades konsultante kohaliku intelligentsi hulgast. Konsultant, kuulanud ühes kolhoosnikutega raadiosaadet, vastab nende poolt esitatud küsimustele.

Näiteks pärast raadiosaate ühiskuulamist teemal

* Nimetatud ajalehes avaldatakse vene keeles Keskraadio saated. Eestikeelsete saadete kava Tallinna saatja kaudu järgmise nädala peale avaldatakse ajalehes «Sirp ja Vasar». (Toim. märkus).

«Stalinliku ajajärgu teadus» võiks kooliõpetaja anda selletusi kolhoosnikutele vähetuntud teadusharude kohta, raamatukoguhoidja võiks soovitada raamatuid ja ajakirjanduses avaldatud artikleid nõukogude teaduse edusammudest.

Raadioloengu «Teadlaste sõbralik koostöö tootmisala töötajatega» kuulamisele on kasulik kutsuda kohalikke katsetajaid-mitsuurinlasi, kes võivad jagada oma kogemusi koostööst teadlastega.

Laialdase raadiotranslatsiooni-võrguga külades tuleb klubis ja teistes ühiskondlikes hoonetes üles panna teadandend huvitavamate populaarteaduslike raadiosaadete kohta. On endastmõistetav, et sellised saated tuleb tingimata edasi anda kohaliku raadiosõlme poolt.

Ka on tarvis osutada tähelepanu iga päev, edasiantavatele ilmateadetele. Neid üles kirjutada pole raske, kuna neid harilikult antakse edasi mitu korda. Ilmateated on tarvis panna üles klubi sissekäigu juures ja kindlasti ka kolhoosi juhatuse ruumides.

Näitused

Iga üritust loodusteaduste propaganda alal on tarvis tõhustada näitlike õppevahenditega. Ilma nendeta ei suuda isegi kõige kõneosavam lektor luua kuulajatele selget ettekujutust päikesesüsteemi ehitusest, taime- ja loomaliikide muutumisest maakeral, inimese tekkimisest, teaduse ja tehnika saavutustest.

Näitlikud õppevahendid võivad olla mitte ainult loengute illustreerimiseks, vaid ka teadusalase propaganda iseisvaks vahendiks.

Leningradi oblasti Roždestvenski kultuurimaja, korraldades suure õhtu teemal «Teadus taevatähtedest», organiseeris külastajatele näituse teemal «Maailmaruumi ehitus».

Mõningatele klubijuhatajatele teeb raskusi küsimus: kust võtta materjali näituste jaoks? Näituse korraldajad

Roždestvenski kultuurimajas pöördusid abi saamiseks kohaliku kooli poole. Säält said nad suure albumi «Maailmaruumi ehitus», mis koosnes 40 üksikust tabelist suure hulga jooniste ja selgitavate tekstidega. Peale selle andis kool veel kaks albumit — «Päikese- ja kuuvarjutused» ning «Komeedid», samuti mitu õppevahendit-tabelit astronoomia alal.

Näituseks materjali hankida võib ka iga külaklubi. Kui kohalikus koolis vajalikke näitlikke õppevahendeid ei ole, siis võib neid saada naaberkoolist või rajooniraamatu-kogust.

Näitlik materjal ülesriputatuna nii kuidas juhtub ei ole veel näitus, seda on tarvis paigutada kohale teatud süsteemis.

Füüsikaõpetaja sm. Golõnskaja, kes juhtis näituse korraldamist Roždestvenski kultuurimajas, kavandas eelkõige näituse plaani. Mõte seisnes selles, et tutvunemine maailmaruumi ehitusega algaks maakerast, siirduks siis päikesesüsteemi juurde ja lõpeks materjalidega, mis annavad ettekujutuse universumi lõpmatusest.

Kultuurimaja aktivistid aitasid sm. Golõnskajal näitust kujundada. Nad seadsid korda olemasolevad stendid, värvisid neil tagapõhja, valmistasid pealkirjad, paigutasid kohale tabelid märgitud plaani järgi.

Näituse üldpealkiri «Maailmaruumi ehitus», koostatuna suuremõõdulistest tähtedest, tõmbas endale tähelepanu juba kaugelt. Albumi tabelid olid paigutatud gruppide järgi; igal grupil oli oma pealkiri.

Vasakult esimesena paigutati pealkiri «Maakera», mille alla riputati maakerale kui planeedile pühendatud kolm tabelit.

Edasi tulid tabelid pealkirja all «Võitlus Kopernikuse õpetuse eest», mis jutustasid teaduse võitlusest ebaõigete (sealhulgas ka usundiliste) ettekujutustega universumi ehitusest. Pealkirja all «Fotograafia kasutamine» olid näida-

tud taevakehade tundmaõppimise kaasaegsed meetodid ja selgitatud fotograafia osa astronoomilistes uurimustes. Seejärel tutvusid külastajad järjekorras päikesesüsteemiga, Kuuga, päikese- ja kuuvarjutustega, planeetidega, meteooridega, komeetidega, tähistaeva üldise vaatega ja universumiga.

Hästikujundatud näitus võimaldab külastajatel selle materjalist iseseisvalt aru saada. Näitus toob aga veel enam kasu, kui tema kohta annab selgitusi konsultant-vestleja. Näitusel valvekorras viibiv sm. Golõnskaja vastas algul külastajate üksikutele küsimustele, kui aga kogunes 10—15 inimest, alustas ta üldist ülevaadet.

Juhtinud tähelepanu vanaaja inimeste naiivsetele ebausklikele ettekujutustele maailmast, jutustas ta näituse materjalide järgi üksikasjaliselt, kuidas teadus järk-järgult üha enam sai teada tõtt maailmaruumi ehitusest. Juhtinud tähelepanu sellele, kui visalt kirik takistas materialistliku teaduse arenemist, kuidas ta minevikus selle paremaid esindajaid jälitas ja isegi tappis, rõhutas sm. Golõnskaja, et lõppkokkuvõttes jäi võit alati materialistlikule teadusele.

Vestlust läbisid kaks põhimist ideed. Esimene idee — maailma materiaalsusest, mis viibib katkestamatus liikumises, muutumises ja arenemises. Teine idee — maailma tunnetatavusest, sellest, et teaduse jaoks ei ole ületamatuid raskusi, et teaduslike aparaatide ja meetodite edasine täiustamine võimaldab üha sügavamale tungida taevaaltuse saladustesse.

Käesoleval ajal on antud välja rida albumeid, näiteks «Elu tekkimine maakeral», «Inimese tekkimine», «I. V. Mišurin — suur looduse ümberkujundaja», «Maailmaruum», «Inimkeha ehitus ja elu», «Taimede elu», «Mitšuurinlik õpetus — kaasaegse bioloogia alus» jt. Koolidel on näitlikke vahendeid loodusteaduse mitmesugustelt aladelt (astronoomia, bioloogia, botaanika, zooloogia jne.). Kasutades

neid materjale, võib külaklubi korraldada ühe näituse teise järel.

On tarvilik, et teatud nädalapäevadel viibiks näitusel valvekorras konsultant. Niiviisi võib selleks isegi eriohtut pühendamata näituse abil tutvustada sadu kolhoosnikuid paljude loodusteaduslike küsimustega.

Külaklubid, kellele osutub raskeks suurte näituste korraldamine, võivad koostada montaaže loodusteaduse üksikute küsimuste kohta.

Näiteks mõnedes Leningradi oblasti külaklubides on valmistatud meie maa suurtele teadusemeestele pühendatud temaatilised kilbid: «Vene teaduse looja M. V. Lomonosov», «D. I. Mendelejev — suur ülemaailmse tähtsusega keemik», «Raadio leiutaja A. S. Popov» jne.

Kilbi ülemisse ossa asetatakse harilikult pealkiri. Keskele paigutatakse teadlase portree. Portreest paremal ja vasakul antakse tsitaadid tema väljendustest, mis iseloomustavad tema vaateid teadusele. Portree alla paigutatakse tekst, mis lühidalt kirjeldab selle õpetlase saavutusi ning tema tähtsust kodumaises ja maailmateaduses. Seejärel paigutatakse mõningad illustratsioonid, mis näitlikult avavad õpetlase tööde olemuse. Klubi külastajad vaatavad neid materjale suure tähelepanuga. Mõnedes klubides peavad kooliõpetajad kilpide juures süstemaatiliselt vestlusi külastajatega,

Iga klubi võib raamatukogu või kooli osavõtul ilma eriliste raskusteta kujundada selliseid kilpe. Õpetajad aitavad välja töötada kilbi plaani, koos raamatukogutöötajaga valitakse tsitaadid ja illustratsioonid, koostatakse selgitavad tekstid. Suurt abi võivad osutada ka vanemate klasside õpilased.

Leningradi oblasti külaklubides kasutatakse edukalt «huvipakkuvaid» plakateid, näiteks: «Kuidas saada teada homset ilma» (taeva värvi, tuule suuna ja kiiruse, pilvede vormi, suuruse ja liikumise järgi jne.), «Kuidas ehitada

päikesekella» jne. Neid plakateid kujundavad klubi aktivistid — vanemate klasside õpilased, kes selleks kasutavad arvukaid raamatuid «huvipakkuva» teaduse ja tehnika alal (Prjanišnikov — «Huvipakkuv maailma-tundmaõppimine küsimustes ja vastustes», Fersman — «Huvipakkuv mineraloogia» jt.). Plakatite juurde kogunenud noored vaatavad ja arutlevad need läbi, lahendavad nendele paigutatud teadusalaseid ülesandeid. Eriti elavaks muutub plakatite juures siis, kui seal viibivad õpetajad-vestlejad, kes annavad selgitusi ja esitavad uusi huvitavaid küsimusi.

Väikesed klubid, kellele alati ei ole jõukohane korraldada näitust või kujundada temaatilisi tahvleid ja teaduslikke plakateid, tarvitavad näitlike vahendite kasutamise painduvamaid vorme. Oletame, et kohalikus koolis on mõningad õppealased tabelid astronoomia, bioloogia, füüsilise geograafia jne. alalt. Kuna nendest vähestest eri liiki kuuluvatest tabelitest näitust koostada ei saa, viiakse töö läbi iga tabeliga üksikult.

Võetakse näiteks tabel «Päikesesüsteemi ehitus». Õpetaja koostab selle juurde väikese selgitava teksti. Tabel koos suurelt ümberkirjutatud tekstiga riputatakse üles klubis.

Nädala pärast pannakse üles teine tabel, näiteks «Päikese- ja kuuvarjutused»; seejärel üha uusi ja uusi: «Vulkanid», «Kivisüsi», «Turvas» jne.

Isegi eri liiki kuuluvaid loodusteaduslikke õppetabeleid võib üles panna läbimõeldud järjekorras, alustades astronoomiast, siirdudes seejärel geoloogia, üldise bioloogia, inimese anatoomia ja füsioloogia jt. teadusharude juurde. Muidugi ei anna üksikud tabelid nendest loodusteaduse harudest niisugust täielikku ettekujutust kui annaks suur näitus, kuid üheskoos kooliõpetaja vestlustega võib see näitlik materjal siiski osutada kasulikke teeneid kolhoosnikute esialgsel tutvustamisel loodusteaduse mõningate põhi-
alustega.

Seal, kus leidub aktiviste, kes oskavad hästi joonistada, võib ise valmistada näitlikke tabeleid loodusteaduse alalt, joonistades ümber illustratsioone raamatutest. Eriti käepärased on selleks skeemid, mida on kerge suurendatult ümber joonistada.

Näiteks on V. A. Obrutševi raamatus «Geoloogia alused» (Gosgeolizdat, 1944) esimeses peatükis nimetuse all «Millest sosistab ojake» skeemid, mis näitavad, kuidas jooksvad veed muudavad pinnast: lk. 11, joon. 1 — «Voolust õõnsaks uhutud jõekallas»; joon. 2 — «Uhutud kallas puujuurtega»; lk. 16 — joon. 7 — «Jõeoru ristlõike» jne.

Õpilastel pole raske selliseid skeeme suurendatud mõõtetes ümber joonistada.

Klubijuhataja, kasutades geograafiaõpetaja ning õpilaste abi, võib sel viisil koostada väikese näituse teemal «Kuidas jõed ja ojad muudavad maapinda».

Sellise näituse juures võib kooliõpetaja Obrutševi raamatut kasutades viia läbi rea paeluvaid vestlusi.

Samal viisil võib kohalike jõududega koostada väikesed näitused astronoomia, bioloogia jne. alal.

Vestlusi koos näitlike vahendite kasutamisega võib klubis läbi viia iga massilise ürituse eel, brigaadides, farmides ja välilaagrites. Kõik see võimaldab hõlmata loodusteaduste propagandaga elanikkonna mitmesuguseid grupe.

Teaduslikud katsed

Kes on viibinud külaklubis füüsika- või keemiaalasel loengul, see teab hästi, millise määratu huviga auditoorium jälgib teaduslikke katseid.

Mõningates klubides kasutatakse teaduslikke katseid loodusteaduslike teadmiste propaganda iseseisva vormina. Kasutades klubis keemilisi katseid, võib keemiaõpetaja sel-

gitada keemiliste elementide omadusi, keemiliste reaktsioonide iseärasusi, keemia põhiseadusi jne.

Katsed võimaldavad erilise näitlikkusega tõendada teooria tihedat sidet praktikaga. Kui näidatakse katseid, mis avavad elektriliste nähete füüsikalisi seadusi, peab lektor tingimata kõnelema, kuidas neid seadusi rakendatakse praktikas.

Tatari ANSV Sabinski rajooni Satõševo külaklubi organiseeris elektrilaste katsete demonstreerimise. Füüsikaõpetaja, viies läbi elektromagnetilistele lainetele pühendatud katseid, juhtis eriliselt tähelepanu nende kasutamisele raadiotehnikas, mis kutsus kolhoosinoorsoo hulgas esile suure huvi. Arvestades noorte huvi, organiseeris klubi raadioharrastajate ringi. Ringiliikmed õppisid selgeks raadiotehnika alused ning ühtlasi radiofitseerisid küla. Sellest näitest haarasid kinni Esimese Mai kolhoosi noored, kes seejärel pöördusid kõigi kolhooside poole üleskutsega organiseerida kõigi Tatari ANSV külade üldine radiofitseerimine.

Füüsika- ja keemiaalaste teadmiste massilise propaganda vormina on teaduslikud katsed väärtuslikud veel selle poolest, et nende jaoks pole tarvis poolteist kuni kaht tundi, nagu loengu jaoks. Reas klubides korraldatakse katseid kinoseansside, kontsertide eel. Klubi jalutusruumis või saali nurgas demonstreerivad füüsika- või keemia-õpetajad 20—30 minuti jooksul mingisuguse teemaga ühendatud teaduslikke katseid.

Mõningad klubid on alustanud teaduslike katsete lülitamist noorteõhtute programmi, tuues neisse huvipakkuvuse elemente, mõnikord viies neid läbi katsete-mõistatuste vormis, mis esitatakse vaatajatele lahendamiseks. Näiteks võib huvitavaid katseid rajada õhurõhu seadustele. Joonlaud, mis on pandud lauale nii, et osa temast ulatub üle laua ääre, kaetakse laialilaotatud ajalehega. Isegi väga tugeva löögi puhul üle laua ääre ulatuva otsale joonlaud ei kerki.

Edasi võetakse veega täidetud klaas, kaetakse tihedast paberist lehekesega ja keeratakse kiiresti ümber. Vesi ei voola välja. Katsete sooritaja teeb juuresviibijatele ettepaneku selgitada, mispärast ei õnnestunud joonlauda ümber lüüa ja mispärast ei voolanud vesi välja. Pärast seda, kui keegi selgitab, et siin mõjub õhurõhumine, esitab katsete läbiviija küsimuse, kui suur on atmosfääri rõhumine. Koos vaatajatega toimub arvestus. Selgub, et rõhumine väljasirutatud peopesale on ligikaudu võrdne kahe inimese raskusega. Tekib uus küsimus: mispärast väljasirutatud peopesa kannatab välja selle rõhumise? Nii järgnevad katsetele küsimused, vastustele uued küsimused ja uued katsed.

Leningradi oblasti külaklubides viiakse läbi huvipakkuva teaduse õhtuid. Selline õhtu oli näiteks Pargolovo rajooni Pessotšino külaklubis. Oli pandud välja afišš tähelepanuäratavate küsimustega; Kui suured on taevatähed? Kuidas teada homset ilma? Kuidas orienteeruda maastikul? jne. Õhtu ei omanud kindlat teemat. Selle ülesandeks oli äratada kolhoosnikutes huvi mõningate teadusalaste teadmiste vastu, mis olid esitatud huvipakkuval kujul. Näiteks peatus lektor spetsiaalselt «kääbusarvudel» ja «hiigelarvudel». Mõiste kääbusarvudest, s. t. väga väikestest arvudest oli avastatud rea füüsikaliste ja keemiliste katsete abil, mis andsid ettekujutuse aine molekulaarsest ehitusest. Neile üliväikestele arvudele vastandati hiigelarvud, mis on seotud taevakehade mõõtmetega ja nende kaugusega üksteisest, mida samuti illustreeriti näitlike vahenditega. Kogu õhtu viidi läbi teaduslike katsete vormis, mida saatis haarav vestlus.

Teaduslikud katsed ning «huvipakkuva teaduse ja tehnika õhtud» juhivad tähelepanu teadusele, võimaldavad huviäratavas vormis tutvustada kolhoosnikuid loodusteaduse alustega.

Diafilmid ja kinofilmid

Projektsiooniaparaat on loodusteaduslike teadmiste propageerimisel suureks abiks. Eriti mugavad käsitada on aparaadi uuemad tüübid, niinimetatud aloskoobid ehk filmoskoobid, mille jaoks diapositiivid valmistatakse mitte klaasil, vaid filmilindil. Sellised aparaadid on väikesed ja kerged. Diapositiive filmilindil (diafilme) on väga hõlpus kasutada näitlike õppevahendina loengul.

Loodusteaduslikke teemasid käsitlevais diafilmides antakse tavaliselt üksteise järel joonised ja selgitavad tekstid. Diafilmi võib näidata isegi neil juhtudel kui lektorit antud teema käsitlemiseks ei ole.*

Loodusteaduslikel teemadel on juba lastud välja ja valmistatakse väljalaskmiseks palju diafilme. Klubi või lugemistare juhataja võib tutvustada kolhoosnikuid paljude loodusteaduse küsimustega, näidates üksteise järel näiteks selliseid diafilme: «Kas oli maailma algus ja kas tuleb maailma lõpp?», «Maailmaruumi ehitus», «Maakera ja planeetide tekkimine», «Kas on planeetidel elu?», «Päike ja elu maakeral», «Elu tekkimine maakeral», «Taimeriigi tekkimine ja elu», «Koduloomade päritolu».

Võib koostada vene teadusemeestele pühendatud tsükli. Siin võib kasutada diafilme: «Vene maadeuurijad», «Vene Vaikse ookeani uurijad», «Vene leiutaja Ivan Kulibin», «Laevateaduse admiral A. N. Krõlov», «Dokutšajev — vene mullateaduse aluste rajaja», «Akadeemik I. P. Pavlov», «Vene õpetlaste osatähtsus astronoomia arenemises» jne.

On olemas palju diafilme geograafia, geoloogia, põllumajanduse ja teiste teaduste alalt.

* Õeldu on kehtiv vene keelt valdava vaatajaskonna puhul. Eestikeelse tekstiga diafilmide valmistamist pole seni veel organiseeritud. Seepärast peab sel juhul mõni vene keelt valdav seltsimees tõlkima diafilmis olevat teksti. (Toim. märkus).

Kuigi diafilme võib näidata ka ilma lektorita, tuleb siiski, kui on võimalik, kutsuda teadlikke inimesi, kes annavad täiendavaid seletusi, vastavad küsimustele, viivad läbi vestlusi.

Eriti suur tähtsus on teaduslikel kinofilmidel, mis näitavad ja teaduslikult selgitavad niisuguseid loodusnähtusi, mida ühegi teise vahendi abil ei saa sellise kujukusega selgitada. Näiteks on kolhoosnikuil väga tähtis omada selget ettekujutust sellest, kuidas areneb taimede juuresüsteem. Selleteemaline lühifilm annab täieliku pildi seemne idanemisest, juure ilmumisest ning arenemisest, selle liikumisest mullas, kohanemisest keskkonna tingimustega.

Kino kasutamise lihtsaimaks vormiks loodusteaduslike teadmiste massilise levitamise otstarbel on teaduslike lühifilmide näitamine kunstiliste kinofilmide eel.

Soovitav on teaduslikke lühifilme demonstreerida teadusalade järgi. Näiteks võib ühe-kahe kuu jooksul näidata järgmisi lühifilme: «Maakera pöörleb», «Maakera maailmaruumis», «Kuu», «Päike», «Kuu- ja päikesevarjutused», «Planeet Marss», «Meteoriidid», «Taevased külalised», «Universum».

Kulutades teadusliku lühifilmi näitamiseks ainult 10—15 minutit, võib klubi külastajaid tutvustada astronoomia alustega. Järgmisel kuul võib näidata lühifilmide seeriat geoloogia, füüsilise geograafia, bioloogia jne. alalt. Selleks peab klubi juhataja õigeaegselt kokku leppima Glavkinoprokati kontoriga klubi varustamiseks teaduslike lühifilmidega varemkoostatud plaani järgi.

Paljud klubid korraldavad sageli pärast loenguid samal teemal kinoseansse. Näiteks pärast loengut «Teadus ja usk inimese põlvnemisest» demonstreeritakse filme «Inimene ja ahv», «Rosa ja Raffael». Füüsikaalastel loengutel võib täienduseks katsetele kasutada õppelühifilme «Laineline liikumine», «Ringliikumine», «Võnkuv liikumine» ja paljusid teisi.

Mõningad klubid on hakanud kasutama ka keerukamaid töövorme teaduslike filmidega. Tambovi oblasti Sampuri rajooni kultuurimajas viidi läbi kinoõhtu, mis oli pühendatud suurele vene õpetlasele I. P. Pavlovile. Kinoõhtu organisaatorid koostasid programmi nii, et kinofilm oleks tema keskseks osaks. Programmi teised osad valmistasid kuulajaid ette filmi vaatamisele, andsid täiendavaid andmeid I. P. Pavlovi teaduslikust tegevusest. Õhtu koosnes järgmistest osadest:

1. Vestlused fotonäituse «Suure vene õpetlase akadeemiku I. P. Pavlovi elu ja teaduslik tegevus» juures.

2. Lühiloeng samal teemal (kanti ette ekraani ees).

3. Film «Akadeemik Ivan Pavlov».

4. Vastused külastajate küsimustele ja lektorite täiendavad sõnavõtted teemadel «I. P. Pavlovi tööd seedimise füsioloogia alal», «I. P. Pavlovi õpetus unest ja unenägudest» ning «Film «Akadeemik Ivan Pavlov» — üks nõukogude kinokunsti parimaid teoseid».

Vestlused fotonäituse juures tutvustasid külastajaid I. P. Pavlovi elu ja tegevuse peajoonetega, valmistades neid ette kinofilmi vaatamiseks. Neis vestlustes kerkisid üles küsimused, mis kolhoosnikuid eriti huvitasid. Lektorid, võttes õhtu lõpposas sõna, vastasid nendele küsimustele.

Sissejuhatavas loengus rõhutati eriti filmi ideelis-politilist sisu — peaaegu tegevuse kohta käiva Pavlovi õpetuse materialistlikku olemust, tema teaduslike tööde ülemaailmset tähtsust, suure õpetlase patriotismi, Nõukogude valitsuse hoolitsust meie maal teaduse õitsenguks vajalike tingimuste loomise eest.

Mõned külastajad, kes olid filmi juba varem näinud, rääkisid, et pärast loengut mõistsid nad filmi hoopis paremini.

Sisult rikkalik ja vormilt huvitav kinoõhtu Sampuri kultuurimajas jättis külastajatele sügava mulje.

Veel tähtsam on näidata populaarteaduslikke filme tea-

tud süsteemis. Sel eesmärgil organiseeritakse kinofestivale. Kinofestivaliks klubis nimetatakse sellist töövormi, kus 2—4 nädala jooksul näidatakse ühise teemaga seotud filme. Seanssidega kaasnevad loengud, näitused, vestlused jne.

Külaklubides viiakse läbi kinofestivale harilikult seoses suurte poliitiliste ja põllumajanduslike kampaaniatega. Näiteks NSV Liidu Ülemnõukogu valimiskampaania ajal viisid paljud külaklubid läbi kinofestivale, mis olid pühendatud sotsialistliku ülesehitustöö ülesannetele ja saavutustele NSV Liidus.

Kinofestivale võib edukalt kasutada ka teaduslase haridusliku propaganda otstarbel.

Kalinini oblasti Zavidovo kultuurimaja viis läbi vene teaduse ja kirjanduse suurmeestele pühendatud suure kinofestivali.

Kavasse olid võetud järgmised loengud ja filmid:

Loengud	Filmid
1. Suur vene füsioloog I. P. Pavlov	«Akadeemik Ivan Pavlov»
2. Vene kirurgia aluste rajaja N. I. Pirogov	«Pirogov»
3. A. S. Puškin — uue vene kirjanduse rajaja	«Puškin»
4. Suur revolutsiooniline demokraat V. G. Belinski	«Belinski»
5. Suur vene maadeuurija Mikluhho-Maklai	«Mikluhho-Maklai»
6. Õpetlane-revolutsionäär K. A. Timirjazev	«Baltikumi saadik»
7. Mitšurini õpetus — uus etapp darvinismi arenemises	«Mitšurin»

Esimesel pilgul tundub ootamatuna kõrvuti teadlastega ka poetide ja kirjanduskriitikute lülitamine kinofestivali kavasse. Tegelikult on see aga väga õige idee, mis tuli nähtavale loengutes.

Lektorid oskasid näidata seda ühist, mis ühendab vene kultuuri suuri esindajaid, — armastus kodumaa ja oma rahva vastu, tsaari isevalitsuse vihkamine, palav kiindumus võitlusesse demokraatia ja vabaduse eest, sügav humanism. Loeng Mikluhho-Maklaist, mis rõhutas tema sidet vene revolutsionääride-demokraatidega, kajastus ühtlasi loengus Belinski üle. Vene teaduse parimatele esindajatele iseloomulikku püüdu siduda teaduslik-teoreetilist tööd praktikaga rõhutati loengutes Pirogovist, Timirjazevist, Pavlovist ja Mitšurinit. Mitšurinit ja Timirjazevit kujutati loengutes revolutsioonieelse intelligentsi parimate esindajatena, kes kõhklematult läksid üle Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni poole. Kõiki loenguid läbis vene teaduse ja kultuuri ülemaailmse tähtsuse idee.

Iga filmi demonstreerimise ajaks korraldati väike näitus. Nii lisandus filmile «Akadeemik Ivan Pavlov» näitus, mille materjaliks kasutati tabeleid suurele õpetlasele pühendatud albumist.

Timirjazevi, Mitšurini ja Lössenko raamatute näituse ekspositsiooni kuulusid ka tsitaadid ja selgitavad tekstid.

Kinofestivali organisaatorid teatasid eelolevast üritusest elanikkonnale afišsidega, raadios jne. Pileteid müüdi ka turul; see tõmbas kinofestivalile kolhoosnikuid naaberküladest. Kinofestival oli suureks sündmuseks rajooni elus.

Kinofestivali läbiviimine on jõukohane mitte ainult rajooni kultuurimajale, vaid ka külaklubile, mis toetub lektorite grupile külas.

Temaatilised õhtud ja «teaduse päevad»

Mitmesuguste propagandavahendite oskuslik liitmine suurendab loodusteaduste propaganda tõhusust ja võimaldab sellega hõlmata laiu kolhoosnike hulki.

Mida rikkalikumalt illustreeritakse loenguid näitlike vahenditega, seda paremini mõistavad ja seda kindlamini

peavad neid meeles kuulajad. Kui loengu puhul kuulajad enne vaatavad näitust, pärast aga kinofilmi, tekitab see neis märksa sügavamaid muljeid kui ainult lektori kõne.

Seepärast omavad klubitöös suurt tähtsust teaduslikud temaatilised õhtud, mis liidavad endas mitmesuguseid kultuurharidustöö vorme. Näiteks võib tuua eelpoolkirjeldatud I. P. Pavlovile pühendatud õhtu.

Külaklubid korraldavad sageli mitšuurinlikke õhtuid, mille programmi võetakse harilikult: 1) kohalike mitšuurinlaste tööde näitus, 2) ettekanne mitšuurinlikust õpetusest kui bioloogia arenemise kõrgemast etapist, 3) kohalike mitšuurinlaste ettekanded oma tööst, 4) I. V. Mitšurinile pühendatud kinofilm.

Mõned klubid korraldavad «teaduse päevi», kasutades teatud teema tutvustamiseks mitmesuguseid meetoodilisi üritusi. Nii näiteks viidi Omski oblasti Uljanovski rajooni Atšairi külaklubis läbi «mitšuurinliku teaduse päev».

Ettevalmistused algasid kohalike agronoomide, zootehnikute, kooliõpetajate ja suurte saakide meistrite nõupidamisega. Kooli direktor sm. Netšajev tegi ettekande mitšuurinliku teaduse tähtsusest, selle propaganda ülesannetest ja tähtsusest kolhoosnikute hulgas. Kinnitati «päeva» plaan, märgiti üles kõigi ettevalmistutööde läbiviimise kord ja tähtajad, nimetati «päeva» läbiviimise eest vastutavad isikud. «Päeva» ettevalmistus, millest võttis osa üle 30 aktivisti, kestis terve kuu. «Mitšuurinliku teaduse päev» algas üheaegselt nii külaklubis kui ka ümberkaudsetes kolhoosides.

Sel päeval läks kaksteist aktivisti-raamatukandjat kolhoosidesse. Nad müüsid seal palju põllumajanduslikke raamatuid, viisid läbi vestlusi ja ühislugemisi Mitšurini ja Lössenko töödest, teatasid sel päeval klubis toimuvaist üritustest.

Palju tähelepanu pühendati klubi ja näituse kujundamisele. Tsitaadid ja loosungid rääkisid mitšuurinliku õpe-

tuse olemusest ja tähtsusest. Näitusel hõivas keskse koha tahvel fotomontaažiga materjalidest, mis olid pühendatud V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Põllumajandusteaduste Akadeemia (VASHNIL) 1948. a. augustisessiooni töödele.

Kesksest tahvlist vasakul paiknesid materjalid I. V. Mišurinist ja tema õpetusest. Keskkel — Mišurini portree, selle all kiri: «I. V. Mišurin — suur looduse ümberkujundaja». Illustratsioonid ja tekst jutustasid suure teadlase elust, tema teaduslikest töödest, tema õpetuse alustest ja tema meetoditest uute taimesortide aretamisel.

Siinsamas olid näidatud T. D. Lõssenko tööd Mišurini õpetuse edasise arendamise alal ja siberi teadlase-mišuurinlase A. D. Kizjurini tööd Siberi karmidele kliimaatilistele tingimustele kohandatud uute lamavate antoonovka õunapuusortide väljaarendamise alal.

Kesksest tahvlist paremal paiknesid materjalid põllumajandusaasta kokkuvõtetest Budjonnõi-nimelises eesrindlikus kolhoosis. Siin hõivas tähtsaima koha osa «Agrotehnika on suurte saakide pant». Teised materjalid näituse selles osas olid paigutatud järgmiste pealkirjade alla: «Meie kolhoos», «Stalinliku saagi eest», «Suurte saakide meistrite kogemused», «Mille eest me võitleme uuel aastal».

Nii suutsid näituse korraldajad anda sellele poliitilise suuna, näitasid eesrindliku mišuurinliku bioloogia katkestamatut sidet sotsialistliku põllumajanduse ülesannetega ja edusammudega. «Mišuurinliku teaduse päevaks» oli klubis üles pandud autahvel, millel eesrindlike kolhoosnike fotode all lühidalt teatati nende saavutustest.

«Mišuurinliku teaduse päevaks» väljaantud klubi seinalehe erinumbrisse olid paigutatud artiklid Mišurinist ja Lõssenkost ning olukirjeldused kohalikest põllumajanduse eesrindlastest. Avati raamatunäitus, mis koosnes osadest «Mida lugeda aianduse kohta», «Kirjandust põllunduse alalt», «Raamatuid zootehnika alalt». Pandi välja Timirjazevi, Mišurini, Lõssenko ja Viljamsi soovitatavate tea-

duuslike tööde nimistu. Teatmelauda oli koondatud teatmeline kirjandus põllumajanduse kohta, külvikordade skeemid, Mitsurini ja tema järgijate poolt aretatud uute puuviljasortide kirjeldused.

Raamatukaubastu osavõtul oli avatud müügilaud, kus müüdi raamatuid ja brošüüre Mitsurini õpetuse ning sotsialistliku põllumajanduse küsimuste alalt.

Klubi, mis avati sel päeval kell 11 hommikul, oli juba keskpäevaks rahvast täis. Valvekonsultandid — agronoom Poljakov, zootehnik Morozova, bioloog Deleski, keskkooli õppealajuhataja aednik Toot ja teised — andsid näituse juures seletusi, viisid läbi vestlusi, vastasid küsimustele.

Raamatukoguhoidja sm. Ivanova andis seletusi raamatunäituse juures ja soovitas lugejaile raamatuid. Päeva jooksul registreerus raamatukogus 45 uut lugejat, kes laenasid üle 100 raamatu bioloogia ja põllumajanduse alalt.

Loeng algas täiskiilutud saalis. Külanõukogu täitevkomitee esimees sm. Jevlašin esines lühikese sissejuhatava sõnavõtuga. Sm. Sadõrini loengut mitšuurinlikust bioloogiast, mis oli illustreeritud näitlike vahenditega, kuulati suure tähelepanuga. Seejärel rääkisid eesrindlikud kolhoosnikud ja aednikud-mitšuurinlased oma töökogemustest.

Lõpuks toimus kunstilise isetegevuse kontsert.

«Mitšuurinliku teaduse päev» Atšairi külaklubis on heaks näiteks ühele suurele teemale pühendatud mitmesuguste ürituste liitmisest.

Temaatilised «õhtud» ja «päevad» tõmbavad elanikkonna tähelepanu teadusele, võimaldavad laialdaselt valgustada ülesseatud teemat, tekitavad sügavaid ja püsivaid muljeid.

Temaatilisi «õhtuid ja päevi» tuleb kasutada ka neil juhtudel, kui on tarvis mobiliseerida ühiskondlikku aktiivsust mingi suure ülesande lahendamisele. Kui näiteks seisab ees kohaliku kolhoosi hüdroelektrijaama ehitamine, siis peab külaklubi aktiivselt osa võtma kogu poliitilisest selgitustööst rahva hulgas, mis on seotud selle sündmusega: viima

läbi ettekanded meie partei ja valitsuse väsimatust hoolitsemisest sotsialistliku majanduse ja kultuuri tõusu eest, loengud elektri tähtsusest meie maa elus, väikeste jõgede energia kasutamise tähtsusest rahvamajanduses. Klubis tuleb organiseerida elektrifitseerimisele pühendatud temaatiline õhtu (või «päev»), kus programmi keskseks osaks on loeng elektrienergiast ja tema osast sotsialistlikus rahvamajanduses. Kaasnevate ürituste programmi kuuluvad: kohaliku hüdroelektrijaama projektile pühendatud näitus; loengud, vestlused ja ühislugemised kolhoosides teemal «Energia ja tema muundumine», «Elekter tehnikas, põllumajanduses ja koduses elus», «Peerust elektrivalguseni», «Kodumaise elektrotehnika loojad Petrov, Jablotškov, Lodõgin, Dolivo-Dobrovolski» jne. Klubiõhtul on tarvis organiseerida nende külanõukogude ja kolhooside esindajate sõnavõtte, kes on juba ehitanud oma elektrijaamad. Kavassee võib võtta ka kinofilmide «Vene valgus» näitamine, mis on pühendatud elektrivalgustuse leiutamisele.

Sügisel algul, kui toimub õppijate registreerimine maa- noorte õhtukoolidesse ja klubide üldhariduslikesse ringidesse, tuleb tingimata organiseerida õhtu teemal «Teadus sotsialismi teenistuses».

Oskuslikult kasutades temaatilisi õhtuid ja «teaduse päevi» võib külaklubi selgitada suure ühiskondlik-poliitilise tähtsusega küsimusi, näidata teaduse osa sotsialistliku ülesehitustöö praktiliste ülesannete lahendamisel ja tõmmata elanikkonda kaasa osavõtule nende ülesannete lahendamisest.

Loodusteaduste propaganda maaelanikkonna laiades hulkades omab suurt üldhariduslikku ja poliitilist tähtsust. Külaklubi juhataja ja teised selle ala organisaatorid ning aktivistid võivad seda edukalt läbi viia ainult mõningaid väga tähtsaid tingimusi täites.

Loodusteaduslike teadmiste massiline propaganda on kõige eesrindlikuma teaduse levitamine, võitlus religioosse

ebausu igandite vastu, see on üks ideoloogilise rinde lõikudest. Kuidas võiks loota edule selles võitluses see, kes ise veel pole omandanud Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini õpetuse aluseid! Lakkamatu enesetäiendamine, oma ideelis-poliitilise taseme tõstmine, marksistlik-leninliku teooria süstemaatiline tundmaõppimine — see on iga loodusteaduste propaganda organisaatori esimene ja põhimine kohus, ühtlasi aga ka tingimus teadusliku, materialistliku maailma-vaate massilise propaganda eduks.

Selleks, et juhtida elanikkonna tähelepanu loodusteadustele, et äratada massides huvi nende teadmiste omandamise vastu, on samuti tingimata tarvilik, et kultuurharidustöö organisaatorid ise omandaksid loodusteaduse aluseid, kuulaksid loenguid loodusteaduslikel teemadel ja loeksid loodusteaduslikku kirjandust. Kui klubi juhataja tähelepanelikult jälgib ajalehtedest ja ajakirjadest nõukogude teaduse kasvu, siis võib ta õigeaegselt teha teatavaks kolhoosnikele, milliste probleemide lähendamisega tegelevad nõukogude teadlased. Selline informeeritus näitab ka talle enesele, millistel teadusalastel küsimustel on eriline tähtsus ja milliseid tuleb valgustada laiu rahvahulki hõlmava propagandaga. Näiteks pärast NSV Liidu Teaduste Akadeemia ja NSV Liidu Meditsiiniteaduste Akadeemia poolt 1950. a. juunis-juulis peetud teaduslikku sessiooni peavad kõik kultuurhariduslikud asutused märksa sügavamalt kui varem tutvustama elanikkonda I. P. Pavlovi eluga ja teaduslike ideedega ning nende väljaarendamisega nõukogude bioloogia, arstiteaduses ja nende kõrvalteadustes.

Suure Stalini geniaalsed tööd, mis avaldati seoses «Pravdas» toimunud diskussiooniga nõukogude keeleteaduse küsimustes, on uueks väljapaistvaks panuseks marksistlik-leninlikku teooriasse ning relvastab kõigil ühiskonnateaduse aladel töötajaid uute teoreetiliste juhtlauseetega. Ka rahva hulgas loengulist propagandat teostav kaader on kohustatud relvastuma uute teoreetiliste juhtlauseetega.

Ka loodusteaduste propagandas, samuti nagu kõikjal meie töös, on vajalikud kriitika ja enesekriitika. Enda poolt loodusteaduste propaganda alal omandatud kogemuste arvestus, üldistamine ja analüüs, nende edasiandmine teistele kultuurhariduslikele asutustele, oma töökaaslaste parimate töökogemuste omandamine — see on üheks loodusteaduste propaganda edukuse tähtsaks tingimuseks.

Ning veel üks tähtis tingimus, mis otsustab asja edu: tõeliselt laiu rahvahulki haarav ja hästikorraldatud loodusteaduste propaganda on võimalik ainult tugeva, tihedalt liitunud aktiivi olemasolu korral, keda on tarvis organiseerida ja kellega tuleb pidevalt töötada. Selleks aktiiviks on mitte ainult lektorid, vestlejad, ettelugejad, vaid ka kultuuriasutuse juhataja abilised loodusteaduste propaganda organiseerimistöö alal.

Iga kultuuriasutuse juhataja, iga aktivist peab alati meele pidama, et hästikorraldatud ja laiu rahvahulki haarav loodusteaduste propaganda on tähtis panus kommunismi ülesehitamise suurde üritusse.

Sisukord

	Lk.
Eessõna eestikeelsele väljaandele	3
Loodusteaduste propaganda ülesanded	5
Loodusteaduste propaganda temaatika	21
Loodusteaduste propaganda vormid ja meetodid	31
Loengud	31
Küsimuste ja vastuste õhtud	35
Vestlused ja ühislugemised	40
Raadiokuulamine	45
Näitused	47
Teaduslikud katšed	52
Diafilmid ja kinofilmid	55
Temaatilised õhtud ja «teaduse päevad»	59

Vastutav toimetaja R. Mägi

Tehniline toimetaja H. Kohu

Ladumisele antud 1. VI 1951. Trükkimisele antud 12. VII 51. Trükiarv 4000. Paber 54×84 , $\frac{1}{16}$. Trükipoognaid 4,25. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 3,48. Arvutuspoognaid 3,05. MB-10201. Trükikoda «Tartu Kommunist», Tartu, Ülikooli 21/23. Tellimise nr. 1536.

На эстонском языке

Hind rbl. 1.05.

Rbl. 1.05

A-19073
II
—

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00447802 2